

साईंदरबारातील माणिक आणि मोती - ६

श्रीबाबांची परमभक्त श्री राधाकृष्णामाई

— साईंनंद

बाबांच्या परमभक्त श्री राधाकृष्णामाईचे मूळ नाव सुंदराबाई क्षीरसागर अहमदनगरचे प्रसिद्ध वकील श्री.बाबासाहेब गणेश यांच्या ह्या नात. त्यांना पंढरपूरचे क्षीरसागर कुटुंबात दिले होते. त्या वयाच्या १८-२० वर्षांच्या अस्ताना त्यांचे पती दारले. तेहापासून त्या सकेशा बालविधवा होत्या. त्या तरुण, देखण्या, सशक्त व काळ्या-सावळ्या वर्णाच्या होत्या. श्रीबाबांची कीर्ती ऐकून इतर भक्त जसे शिरडीस यंत, तशा त्यापण पंढरपूराहून कै. नानासाहेब चांदोरकर यांच्या बरोबर इ. स. १९०५-१९०६ च्या सुमारास शिरडीस आल्या. त्यांना कुणीही पत्र पाठवून शिरडीस घोलावले नाही. त्या स्वयंस्फूर्तीने शिरडीस आल्या. त्यांची बाबांवर अत्यंत प्रेमळ भक्ती असून त्यांनी आपले तन व मन त्यांना सर्वस्वी अर्पण केले होते. शिरडीस त्या आल्यापासून बाबांनी त्यांना मशिदीची पायरी कधीही चढू दिली नाही; व आपण कधीही मशिदीत आल्या नाहीत, किंवा मशिदीत येण्याचा त्यांनी कधीही हड्ड किंवा आग्रह धरला नाही. बाबा हे आपल्या पूर्वजन्मीचे पती होत, असे समजून त्या बाबांची सेवा करीत, व आपला चेहरा विनयपूर्वक लज्जेने झाकून घेत. तो कधीही बाबांना दाखवित नसत. बाबाही ही पूर्वजन्मी आपल्या जवळ होती, पण आपण तिला कधी शिवलो नाही. असे म्हणत, असे बाबांचे निकटवर्ती भक्त माधवराव देशपांडे ऊर्फ श्यामा म्हणत. बाबा त्यांना योग्य मान देत व मशिदीसमोर थोड्या अंतरावर असलेल्या एका लहानशी घरात त्यांची राहण्याची व्यवस्था त्यांनी केली होती. बाबा त्यांना दररोज एकदा दुपारी आलेल्या भिक्षेपैकी काही भाग व नैवेद्यापैकी एक भाकरी व थोडीशी भाजी माधवरावांच्या बरोबर पाठवीत असत. बाबांकडून जी भाजी-भाकर येई, तोच प्रस्त्राद मानून त्या त्यावरच राहात; आणि बाबांच्या चरणांचे तीर्थ मिळवून त्याचा पाण्यारेवजी उपयोग करीत. ह्या शिरडीस आल्यापासून बाबांना नित्यनेमाने पाच गोविंद विडे व कुटलेले विडे पाठवीत व त्यापैकी एक कुटलेला विडा बाबा रोज दुपारच्या भोजनानंतर खात व पाणी पीत. त्यांच्याजवळ एक लहानशी धातूची गोपाळकृष्णाची मूर्ती होती. त्या मूर्तीस त्या अहोरात्र जवळ बाळगीत. त्यांच्या मुख्यात राधाकृष्णा हे नाव निरतर असे व त्यामुळेच त्यांना राधाकृष्णी हे नाव पडले. बाबासुद्धा त्याचा उल्लेख रामकृष्णी किंवा राधाकृष्णी असाच करीत.

राधाकृष्णामाई शिरडीस आल्यापासून बाबांची पूजा व आरती होऊ लागली, व आरतीच्यावेळी अबदागीर, चवन्या, छत्रचामरे बाबांवर ढाळू लागली. बाबा एक दिवसाआड चावडीत झोपावयास जाऊ लागले. ते चावडीत जाताना वाजतगाजत घोडा श्यामकर्ण, पालखी, चोपदार, भजनमंडळी, गरुडटके, पताका वगैरे इत्तमामानिशी जात असत. बाबांची शेजारती व काकडआरती माई आल्यापासून सुरु

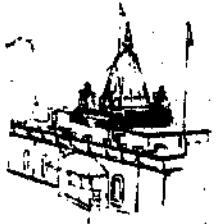
झाली व ती सारी व्यवस्था राधाकृष्णामाईकडे असे. चावडीची मिरवणूक निघाल्यावर त्या स्नान करून पाच दिवे कंदिलात ठेवून स्वतः पांढरे पातळ नेसून तोडावर बुरखा घेऊन तो कंदिल मशिदीच्या पायरीवर ठेवून नम्रकार करून परत जात असत.

बाबा चावडीत झोपावयास जाऊ लागल्यामुळे चावडी आरसे, हंड्या, झुंबरे व तसबिरी इत्यादीनी सजली गेली. पूजेच्या आरतीच्या व चावडीच्या मिरवणुकीचे कामासाठी तसेच गुरुपौर्णिमा, गोकुळाष्टमी, रामनवमी इ. उत्सवासाठी चांदीची भांडी, भौत्यवान वस्त्र-भूषणे, गॅसचे सुंदर लहानमोठे दिवे आणविण्याची व सर्व करून घेण्याची सर्व कामगिरी माई श्रीमानभक्तांकडून करवून घेत. पण बाबाना या सर्व इतमामाची मनापासून इच्छा किंवा अपेक्षा नसे. ते हे सर्व नको नको म्हणत व शिव्याशाप देत, राग वत. श्री. नानासाहेब चांदोरकरांना ते नेहमी सांगत, 'आपली खरी इस्टेट किंवा ऐश्वर्य म्हणजे फाटके तरट, माथ्यावरील पांढरे फडके, पायघोळ कफनी, एक खापर, चिलीम, तंबाखू, टमरेल, सटका, (लहान सोटा) इतकेच काय ते. पण भक्तलोक अनेक अनावश्यक व निरुपयोगी वस्तू, बहुमोल आभूषणे आणून आपणाला त्रास देतात. त्यांची मुख्य शिकवण अशी असे, की गरीबी अव्वल बादशाही अमीरीसे लाख सवाई ॥ गरिबोंका अल्ला भाई । अक्षयी साई वतन की ॥

बाबा भक्त राधाकृष्णामाईची रोजची मुख्य कामगिरी म्हणजे मशिदीपासून लेंडीस शौचास जाण्याचा बाबांचा रस्ता साफ करणे ही होती. आपल्या अखेरपर्यंत त्यांनी ही सेवा स्वखुशीने व मोठ्या आनंदाने केली. त्या शिरडीस नऊ दहा वर्षे राहिल्या व १९९६ साली आपल्या वयाच्या ३५ व्या वर्षी त्यांनी आपला अवतार शिरडीसच संपविला. त्या प्रेमळ व मनमिळाऊ होत्या.

त्यांच्या नंतर माईच्याकडील बाबांची कामगिरी बाबांचे एक निस्सीम भक्त अब्दुलभाई करू लागले. बाबा रोज मशिदीतून साठे-नवलकर यांच्या वाड्यापर्यंत फिरावयास व हातवारे करावयास जात, त्यावेळी त्यांना ऊन लागू नये म्हणून व पूजेसाठी फुले सहज मिळावी म्हणून तितक्या रस्त्यावर लोखंडी कमान बांधून तीवर सुवासिक पुष्पवेळी लावण्याची कामगिरी बाबा नको नको म्हणत असता व शिव्याशाप देऊन रागे भरत असता साई भक्त श्री. रघुवीर भास्कर पुरंदरे यांच्या साहाय्याने त्यांनी करून घेतली. तसेच मशिदीची दुरुस्ती, पाया बांधणे इ. जरुरीची कामे पण त्यांनीच करून घेतली.

राधाकृष्णामाई या बाबांच्या उदार, प्रेमळ, उत्कट, निस्सीम व अनन्य भक्त होत्या. त्यांनी बाबांची व त्यांच्या संस्थानची मनोभावे सेवा केली व इतर अनेक भक्तांकडून करून घेतली. त्यामुळे त्यांचा परमार्थतील अधिकार फार मोठा व उच्च दर्जाचा झाला होता. भक्त या नात्याने त्यांचा बाबांचा काय संबंध होता, हे स्वतः बाबांनाच काय ते माहीत? त्या उत्कृष्ट गायिका होत्या व त्यांचा कंठही गोळ, दिव्य, मधुर असा होता. त्यांना संगीताचे ज्ञान होते. त्यांना सतारपण वाजविता येत असे.

साईनाम – कलीयुगांतील नामावतार

– श्री. आंतोन शायर फर्नार्डीस

मुक्काम – उभादांडा, चमणकरवाडी,
ता. वेंगुर्ले, जि. सिंधुदुर्ग-४१६५१६.

“नाम संकीर्तन साधन यै सोपे।”

भगवंत प्राप्तीसाठी तीन गोष्टीची आवश्यकता आहे— १) शुद्ध आचरण २) शुद्ध अंतःकरण ३) भगवंताचे नामस्मरण शुद्ध आचरण म्हणजे प्रामाणिकपणा, धार्मिक आचार आणि नीतीचे वर्तन. शुद्ध अंतःकरण म्हणजे अभिमान नसणे, द्वेष, मत्सर नसणे. आणि सर्वजण सुखी असावेत, अशी भगवंताची प्रार्थना करणे. भगवंताचे नामस्मरण म्हणजे भगवंताचा केवळाही विसर न पडणे.

या सर्व साधनांपैकी नामभृतीचे साधन अतिशय सोपे आहे. यापेक्षा सोपे साधन दुसरे नाही.

“न लगे सोडावा आश्रम । उपजले कुबीचे धर्म ।

आणिक.न करावे श्रम । एक पुरे नाम ‘श्रीसाईचे ॥’”

या साधनासाठी गृहस्थाश्रम सोडावा लागत नाही. देवाच्या नामस्मरणाशिवाय दुसरे कठीण श्रम करावे लागत नाहीत.

“गोड गोमटे हे अनृतासी वाड ॥”

नाम हे अमृतापेक्षाही गोड आहे.

“मुक्तीवरील भक्ति जाण । अखंड मुखी नारायण ॥”

मुखाने अखंड नामस्मरण करणे, ही नामभृती मुक्तीपेक्षा श्रेष्ठ आहे.

ज्ञानदेवांनी म्हटले आहे— “नामामृत गोडी वैष्णवीं लाधली। योगियां साधली जीवन कळा।” “ॐ तत् सत्” या मंत्राने असे सुचविले आहे की, “ॐ म्हणजे परमात्मा, परमात्म्याची अनंत नामे आहेत. म्हणून व्यासांनी केलेले विष्णू नाम सदोदित स्मरावे. विष्णू म्हणजेच श्री साई. साई म्हणजेच विश्वव्यापक तेज, असा अर्थ आहे. विश्वीं विश्वंभर, जनी जनार्दन भरलेला आहे.

“नाही आकार विकार । चराचर भरलेसे ॥

या ईश्वराला आकार-विकार नाही. सर्व जगामध्ये ईश्वर भरलेला आहे. या विश्वव्यापक ईश्वराची भृती म्हणजेच सर्व प्राणमात्रांची सेवा आहे.

“सोऽनुनियां लाख चतुराई । स्मरा निरंतर “साई साई”।”

“बेडा पार होईल पाही । संदेह कांही न धरावा ॥”

श्रीसाईसत्चरित्र, अध्याय १०, ओवी १३५.

आपण निरंतर श्री साईचे नामस्मरण केल्याने आपला बेडा पार होईल. याबद्दल आपण मुळीच संदेह (संशय) धरू नये. आपण नामस्मरण का करावे?

१) श्रीसाईबाबांचे नामस्मरण करण्यास कोणत्याही जातीचे बंधन नाही. श्रीसाईबाबांचे नाम हे कोणालाही घेता येते. त्यासाठी विशिष्ट जात किंवा धर्म पाहिजे असे नाही.

“नरनारी जाती हो कोणी भलती।

भावे एका प्रीती नारायण॥”

स्त्री असो किंवा पुरुष असो किंवा कोणत्याही जाती-धर्माचा असो, तो साईभक्ती करु शकतो. नामस्मरण करणारा कोणत्याही वर्णाचा किंवा वयाचा असो, त्याचा उद्धार होतो. “ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्र चांडाळाही अधिकार।

बाळे नारीनरा आदिकरोनी वेश्याही ॥”

देवाचे नामस्मरण करण्यास ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र, चांडाळ, लहान मुले तसेच पुरुषांप्रमाणे स्त्रिया, इतकेच नव्हे तर वेश्या देखील अधिकारी आहेत.

तुका म्हणे नाही जाती सवे काम।

ज्याचे मुखी नाम तोचि धन्य ॥

नामस्मरण करणारा कोणत्याही जातीचा असला तरी तो धन्य आहे.

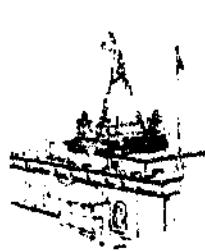
२) नाम हे स्थिर आहे. रूप हे सारखे बदलणारे आहे.

जो नाम घेतो, तो खरा स्मरणात राहतो आणि त्यालाच खरे दर्शन होते. ते रोज सतेज होत असते. देहाचे दर्शन हे विसरणारे असते. भगवंताची सगुण मूर्ति नेहमीच आपल्याजवळ राहणे शक्य नसते. पण तिची खूण भगवंताच्या नामात आहे. भगवंत सगुणामध्ये असताना रावणाची किंवा दुर्योधनाची बुद्धि पालटू शकले नाहीत. सगुण अवताराने वासना किंवा बुद्धि पालटण्याचे कार्य होऊ शकत नाही. सद्बुद्धि उत्पन्न करण्याचे सामर्थ्य फक्त भगवंताच्या नामातच आहे. व्यवहारामध्ये सुद्धा आपण पाहातो की, रूप गेले तरी नाम शिल्लक राहते. म्हणूनच राम, कृष्ण इत्यादी सर्वजण नाहीसे होऊन केवळ त्यांचे नाम तेवढे शिल्लक राहिले.

३) परावलंबित्व नाही— (नाम घेण्यास दुसऱ्यावर अवलंबून रहावे लागत नाही.)

नाम साधनाची सामुग्री माणसाजवळ जन्मल्यापासूनच असते. नाम साधनेत आपल्याजवळ असलेल्या जीभेचा आपण उपयोग केला म्हणजे काम भागते. उदा. ज्ञान हे साधन जर आपण निवडले तर ते ज्ञान सांगणाऱ्या गुरुची आवश्यकता असते. ज्ञान ग्रहण करण्यासाठी कुशाग्र बुद्धिची आवश्यकता असते. तसेच योग साधनासाठी जागेची सुचिता, ब्रह्मचर्य, प्रकृतीचे स्वास्थ्य ह्या गोष्टी आवश्यक आहेत. श्रवणशक्ती करावयाची असेल तर कोणी तरी सांगणारा पाहिजे. कीर्तन भक्ती करावयाची असेल तर टाळ, मृदंग, टळकरी, श्रोते यांची आवश्यकता आहे. अर्चन करावयाचे असेल तर देवाची मूर्ति, गंध, फुले, अक्षता इत्यादीची आवश्यकता आहे. नाम साधनेत असे परावलंबित्व नाही. आपल्याजवळ असलेल्या जीभेचा आपण उपयोग केला म्हणजे काम झाले.

४) रामनाम किवा साईनाम हा नुसता मंत्रच आहे, असे नव्हे, तर तो सिद्धमंत्र आहे. हा मंत्र आपणास भगवंतापर्यंत नेतो, नव्हे; तो भगवंताला आपल्याकडे खेचूनच आणतो. रामनाम हा देहबुद्धि जाळणारा अग्नि आहे. रामनाम हे औंकाराचेच स्वरूप आहे. ते सर्व कर्माचा आणि साधनांचा प्राण आहे. श्री शंकरापासून तो श्री समर्थाच्यापर्यंत जे जे महासिद्ध होऊन गेले, त्या सर्वांनी रामनाम कंठी धारण केले.

५) नाम पावन आहे.

“नाम पावन पावन । त्याहुन पवित्र आहे कोण ॥”

नाम हे अतिशय पवित्र आहे. त्यापेक्षा पवित्र वरस्तू जगात दुसरी कोणतीच नाही.

६) नामभक्ती सोपी आहे.

“नाम धेता न लगे भोल । नाममंत्र नाही खोल ।

दोन अक्षराचे काम । उच्चारावे राम राम ॥”

नाम घेण्यासाठी पैसे खर्च करावे लागत नाहीत. नाम उच्चारावयास काही कठीण नाही राम या दोन अक्षरांचेच काम आहे.

“राम राम” म्हणण्याचा परिणाम रथुलातून सूक्ष्माच्या पलिकडे जाणे, म्हणजे अगदी सर्व बाजूंनी परिपूर्ण आणि भरलेले घर एकेक वस्तू फेकून देऊन रिकामे करण्यासारखे आहे. ही गोष्ट करण्याची इच्छा असल्यास कोणालाही सहज होण्यासारखी आहे. म्हणून “राम राम” म्हणून राम कसा भेटेल, अशी शंका न घेता “राम राम” जपावा.

नामस्मरण केल्याने काय होते?

१) “साई साई नामस्मरण । करील सकल कलिमल दहन ।”

“साई साई” नामस्मरण केल्याने आपल्या मनामध्ये निर्माण होणाऱ्या दुष्ट वासना नष्ट होतात. वासना ही दुसऱ्या कोणत्याही उपायांनी तृप्त होणारी नसून आपण जर भगवंताजवळ “वास” ठेवला, तरच ती नष्ट होते. वासना नष्ट झाली की, बुद्धि भगवंतु स्वरूप होते व आपणास भगवंताची प्राप्ती होते.

२) पाप क्षालन - नाम धेतल्याने जन्म जन्मांतरीची पापे जब्लून जातात.

“नाम संकीर्तन साधन पै सोये ।

जब्लील पापे जन्मांतरीची ॥”

३) विघ्नांचा नाश-

“नामाच्या चिंतने । बारा वाटा पक्ष्ती विघ्ने ॥”

नामाचे चिंतन केले असता विघ्ने बारा वाटांनी पक्ष्तून जातात.

४) “कृतयुगी जे प्राप्त “ध्याने” । त्रेती “यजने” द्वापारी “अर्चने” ।

ते प्राप्त सर्व “नाम संकीर्तने” । गुरुभजने कलियुगी ॥

श्रीसाईसत्चरित, अध्याय ३रा, ओवी २७

कृतयुगामध्ये जे पुण्य ध्यानाने मिळत होते, त्रेतायुगामध्ये यजनाने प्राप्त होते, द्वापारयुगामध्ये अर्चनाने जे पुण्य होते, तेच पुण्य फल कलीयुगामध्ये नामस्मरण केल्याने तसेच गुरुभजन केल्याने प्राप्त होते.

कलीयुगात सगुण अवतार नसला तरी “नामावतार” आहे आणि तोच खरा तारक आहे.

५) नामस्मरण केल्याने देह पवित्र होतो.

पवित्र तो देह आणि पुण्यवंत । जो वदे अच्युत सर्व काळ ॥

नामस्मरण केल्याने देह पवित्र य वाणी पुण्यवंत होते.

- ६) भवसिंधु तारक - नामस्मरण केल्याने हा संसाररुपी भवसिंधु तरुन जाता येतो.
- ७) नाम धेता कंठी शीतळ शरीर। इंदिया व्यापार नाठवती ॥
- त्रिविध तापापासून मुक्ती मिळते. इंदियांना व्यापार आठवत नाहीत.
- ८) राम नाम गजेवाचा काळ! आज्ञाधारक त्याचा ॥
- नामस्मरण केल्याने काळदेढील आज्ञाधारक होतो.
- ९) नामस्मरणाने जन्ममरणाच्या फेरा चुकतो.
- १०) राम, म्हणे भोगी त्यागी । कर्म न लिंपे त्या अंगी ।
- भोग भोगताना किंवा त्याग करताना नामस्मरण केल्यास कर्मचा दोष लागत नाही.
- ११) मुखी नाम हाती मोक्ष। ऐसी साक्ष बहुतांची ॥
- नामस्मरण केल्याने मोक्षप्राप्ती होते.
- १२) नामस्मरण केल्याने समाधी सुखाची प्राप्ती होते.
- १३) नामस्मरण केल्याने कली आणि काळ हे ही आपणास, म्हणजे साधकास शरण येतील.
मायेचा पाश टूटेल व सर्व रिद्धिसिद्धि दासी होतील.

श्री साईनाथांनी द्वारकामाईत विशिष्ट वरतूच का ठेवल्या बरे?

— डॉ. सुमन खानविलकर
सीताकुंज, मुंबई-युणे मार्ग,
लोणावळा (पश्चिम).

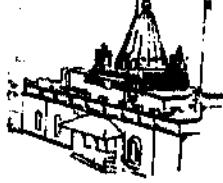
माणूस आपले संसारातून विटलेले मन शांत करण्यासाठी नाना तळेने मन रमविण्याचा प्रयत्न करतो. पण मनाची अशांतता अधिक वाढते.

त्यामुळे माणसाने काय करावे, असा प्रश्न प्रत्येकापुढे पडतो. मला वाटते, हे जे साधु-संत होऊन गेले, त्यांनी जे जे सांगितलेले तसेच आचरणात आणलेले असे जे काही, ते आपण त्यातला मतितार्थ जाणून घेतला व त्याप्रमाणे वागायचे ठरवले तर बराचसा फायदा होईल.

हेच पहा ना! आपले साईबाबा, त्यांनी त्यांच्या हयातीत द्वारकामाईत ठेवलेल्या वस्तु त्याच का? याचा विचार करू व त्यापासून आपण काय घ्यावे, असे बाबांना वाटत होते, याचा विचार करू या.

पाणी पिण्याचे मडके:— पाणी पिण्यासाठी ठेवलेले मातीचे मडके, मडकं नि मनुष्य यांच्यातील साम्याचा विचार करू या. मनुष्य प्राणी हा पंचतत्त्वानेच बनतो, हे सर्वांना माहीत आहेच. मडकं सुद्धा पृथ्वी (माती). ती मळण्यास पाणी, सुकण्यासाठी वायू व माझण्यासाठी अग्नी व पोकळीमध्ये आकाश आहेच.

जसे माणसाचे भाग्य ठरलेले, तसेच याचेही भाग्य ठरलेले. एखादे मडके संताच्या

सहवासात किंवा गूळ भरण्यासाठी, दही ताक करण्यासाठी वगैरेला उपयोगात येते तर एखादे जागीच फुटते, काही भिकान्यांच्या हातात, काही संताच्या हातात, कोणी अग्नी घेऊन स्मशानात, तर कोणी गोकुळ अष्टमीच्या सोहोळ्यातली हुंडी बनते. त्याचे रूप तर अगदी वेगळेच हो ! कारण त्यात लाहृच्या-बत्तासे भरलेले, वरती फुलांच्या माळांनी सजवलेले, उंच बांधलेले, सान्यांचे लक्ष त्याच्याकडे वेधलेले. शेवटी कृष्णजन्म होतो. कीर्तनातील कृष्ण रसुतीच्या गजरात ते फोडले जाते. त्याच्या तुकड्या तुकड्याला किंमत येते. ही बुद्धिवादी माणसे ते तुकडे तिजोरीत, पेटीत दुधदुभत्याच्या कपाटात ठेवतात. इतका मान असतो या निर्जीव मातीच्या मडक्याच, फुटल्यानंतर सुद्धा. परंतु माणूस श्रेष्ठ कलाकृती परमेश्वराची, पण मेल्यावर कोणताच उपयोग नाही. तेव्हा प्रत्येक माणसाने हयातीत स्वतः भक्तीरसाचा स्वाद घ्यावा व दुसऱ्यांना घ्यावा. सत्कर्माने जगा नि दुसऱ्याला जगवा. प्रत्येक अवयवाचा सदुपयोग करा. बुद्धीने परमेश्वर ओळखण्याचा प्रयत्न करा. पुढील जन्माचे भाग्य बनवा.

कोळंबा:- मातीचे भांडे हे फार जपून वापरावे लागते, कारण ते एकदा का पडले की फुटले. मग ते सांधता येत नाही. त्याचा उपयोग पण नाही. तसेच हे शरीर चालते-बोलते आहे तोपर्यंत ठीक. माणसाचे जीवन म्हणजे खापराचे भांडे. कारण आपण पहातोच, निरनिराळे आजार, अपघात, वृद्धावरथा, मरण, त्यामुळे यांच्यावर जास्त माया करण्यात अर्थ नाही. तेव्हा माझ्या बालांनो, या गोष्टी डोळ्यासमोर ठेवा. परमेश्वराचे अस्तित्व सत्य आहे. बाकी सारे अशाश्वत आहे. तेव्हा त्याचा लोभ धरू नका. माया, ममता तुमचा नाश करणारी आहेत. तेव्हा या नश्वर देहाला हाताशी धरून परमेश्वरी कृपा संपादन करा. या देहरूपी कोळंब्यात सत्कर्माचे खाद्य व नामस्मरणाचे पाणी ओतून त्याला शाश्वताकडे न्या. दुष्ट वासनांचा जरा सुद्धा या देहाला तडा जाऊ देऊ नका. हे भांडे निकार्मी करू नका. या देहाने तुम्हाला आतापर्यंत खूप मदत केली आहे. तेव्हा त्याला सुद्धा सद्गती मिळेल, असाच त्याचा वापर करा. अर्थात त्याला षड्रिपु पासून जपा, हीच सद्गुरु साईनाथांची इच्छा असावी.

जाते:- अरे माझ्या लेकरांनो, तुम्ही सुद्धा संसार रूपी चक्रात कर्तव्य करून करून थकलात की, आपोआप तुम्हाला आलेल्या अनुभवाने संसाराचा व इतर गोष्टीचा कंटाळा येतो. आणि तुम्ही भगवंताकडे वळाल तेव्हा या जात्याचे उदाहरण लक्षात ठेवा. जात्याच्या मध्यांतरात खुट्याप्रमाणे भगवंत स्थिर आहे व वरच्या खुंट्याप्रमाणे तुमची कर्मगती आहे. तो जसा फिरविला जातो, तसे आतल्या दाण्याचे पीठ भरडा होणे चालू असते. तुमच्या कर्माचा खुंटा जसा फिरवाल, त्याच्यावर तुमचे आत्ताचे व पुढील जन्माचे जीवन अवलंबून राहील. तुम्ही निष्काम कर्मयोगाने त्या परमेश्वराला जिंकू शकाल.

तसेच जात्यात घातलेल्या दाण्याचे उदाहरण. जे दाणे मध्यांतरात खुंट्याला धरून राहतात, ते तसेच अखंड राहतात. जे त्या घर्षणात सापडतात ते भरऱ्यून जातात. तेव्हा तुम्ही भगवंत नामाच्या खुंट्याला धरून राहा, म्हणजे भीती नाही, तरुन जाल. मग वरच्या खुंटा कोणीही कसाही फिरवू दे, तुम्ही भगवंताला भक्तीभावाने घट्ट पकऱ्यून.

ठेवा. दुसरे असे, सुपातले दाणे जात्यात पडणाऱ्यांना हसत असतात, कशी झालो फजिती. पण या कालचक्रातून कोणी सुटत नसते. तेव्हा अहंकाराला, मीपणाला थारा देऊ नको, बुद्धीप्रदान माणसा !

धुनीः— माझ्या लाडक्या, अरे तुला हा जो तुझ्या पूर्व सुकृताने गोजिरवाणा देह मिळाला आहे ना, हा पंचतत्वाचा बनलेला आहे. त्यात असणारी आत्मारूपी ज्योत एकदा का मावळली की, त्याची राख होते. बघ, तेव्हा त्याआधी तुझे अवयव ठिकाणावर असताना, शुद्ध बुद्ध हरपली नाही तोपर्यंत, ज्या परमेश्वराने तुला बनवले, त्याचे नामस्मरण कर, भक्ती कर. हाताने, पायाने, मनाने, धनाने सत्कर्म कर रे बाबा ! आणि परमेश्वर प्राप्ती करून घे. एकदा का हा देह पंचतत्वात मिसळला की, काही उपयोग नाही. आलेली संधी वाया घालवू नको. इतरांच्या मृत्यूनंतर त्यांची होणारी राख पाहून तरी शाहाणा हो. मृत्यू जन्मापासून आपली साथ करत आहे. कधी झडप घालून अशीच आपल्या देहाची अवरथा होणार, हे सतत स्मरणात ठेवलेस, तर तुला पटेल की, परमेश्वराशिवाय या जगात अमर कोणीच नाही. म्हणून त्या परमेश्वर रूपी ज्योतीला भेटायचे, मिलन करायचे असेल, तर नामस्मरणाशिवाय या कलियुगात उपाय नाही, हे त्रिवार सत्य असताना, सूर्यप्रकाशाइतके रप्ष्ट असताना आपण वृद्धापकाळाची वाट पहात बसतो. वृद्धापकाळात ध्यानात येऊन बेटा काही उपयोग नाही. कारंण सारेच अवयव न ना चा पाढा म्हणून लागलेले असतात. तेव्हा आताच सुरु कर, श्रधायुक्त भक्तीला. नि तुझा तूच उद्धार करून घे.

समईः— गोड्या तेलाचे दिवे, दिवा म्हटला की, प्रकाश एवढेच डोळ्यासमोर येते. प्रकाश म्हणजे आनंद, हा ज्योती पासून मिळतो. भगवंत हा निराकार स्वरूपाचा आहे. त्याचे वर्णन ज्योती स्वरूप, तेजोमय, आनंददायी, प्रकाशमय असे केले आहे व ते सर्वाना मान्य आहे. त्यामुळे येथे ही ज्योत तेवत ठेवली आहे.

भक्तांनी त्या गोड्या तेलाच्या ज्योतीचे उदाहरण घेऊन वागवे. जशी ही ज्योत संथ व शांतपणे जवळ असते, तिचा प्रकाश मनाला, डोळ्यांना आल्हाद देणारा नि शांत असतो, तसेच ज्ञान मिळविणाऱ्या भाणसाने अज्ञानाचा नाश करण्याकरिता, ज्ञानाचा प्रकाश मिळविला पाहिजे. अर्थात त्याने शांततेचे धोरण स्वीकारून मनाला स्थिर केले पाहिजे. त्याच्या मनाची चलबिचल होता उपयोगाची नाही. मन, वृत्ती यांत संथपणा आला पाहिजे.

तसेच भगवंताचे नामस्मरण, भक्ती, ध्यान करताना चित्त एकाग्र असावे लागते. अर्थात मन शांत नसेल तर एकाग्रता होणार नाही. तेव्हा मनाची शांती ढळवणारे इतर विचार मनात येऊ द्यायचे नाहीत, सतत संथपणे व शांततेने मन केंद्रित करा. हेच हा गोड्या तेलाचा दिवा आपणास सांगत असावा, हे भक्तांच्या लक्षात येऊन अज्ञानरूपी अंधकार संपून ज्ञानाची ज्योत तेवत रहावी, हीच बाबांची इच्छा असणार.

धान्य भरलेले पोते:— या पोत्यापासून पुढील विचार ध्यावेत, असेच वाटत असावे बाबांना.

मी पोते आहे. माझ्यात धान्य भरा की शेणी भरा, मी आपला तटरथ. माझ्यात खांडवा गहू भरा, जोंधळा भरा, तांदूळ भरा, माल किलका असो, चांगला असो. दाभणाने टोचून टोचून शिवण काम करा अगर दोरीने करकचून बांधा. मी आपल स्थितप्रज्ञासारखा क्षमाशील वृत्तीने राहणार. असे का, म्हणून कोणाला दोष देणार नाही की वाईट म्हणणार नाही. मला कोणते काम दिले आहे? रामावून घेणे बस! तसाच माणसानी विचार करावा. पूर्व प्रारब्धानुसार वाट्याला आलेली कर्म कुणालाही दोष न देता कर्तव्य बुद्धीने, निष्काम वृत्तीने करून, क्षमाशील वृत्ती ठेवा, अर्थात् आपापल्या प्रारब्धानुसार सोपवलेली कर्तव्य कर्म आनंदाने करा.

मागील जन्मजन्मांतरीच्या कर्मानुसार तुम्हाला सुख अगर दुःख भोगावे लागते. मान-अपमान पूर्व सुकृतानेच मिळत असतो. तरी मनाची चलविचल होऊ देऊ नका. सुखात परमेश्वराला विसरू नका. दुःखात त्यालाच नव्हे, माणसांना सुद्धा दोष देऊ नका. पोत्यासारखे तोऱ बंद ठेवा. आत नामाची रास भरा, सदा नामाशी एक रहा.

नामाचा महिमा

साईनामाचा महिमा। वर्णवा किती
वर्णनासाठी शब्द। अपुरे पडती
मुखी घेता साई। साई नाम
तपात स्वतःला। विसरून जाई मानव
बाबा बाबा म्हणूनी। हाक मारी भवती
स्वरूप दर्शन देती। गुरुदत्त
दुजा सहाय्यी। जो पुढे करी हात
सुखाला ना अंत। साईकृपे
अशी थोर आहो। माझी जगजेठी
कृपेची ना तुटी। आजवरी
साईच्या स्मरणे। होई मन चूर
आनंदाचा पूरा त्रिभुवनी

— कु. शोभा आळ्ये

७०/९, दत्तधाम,
डहाणूकर वाडी, दत्तमंदिर रोड,
मु. पो. कांदिवली, मुंबई - ६७.

इति श्री साई उवाच

संकलन — श्री. डी. जी. देशपांडे
 'खुइ-सिल-नाझ', कोहिनूर रोड,
 दादर, मुंबई - ४०० ०९४.

(मागील अंकावरुन क्रमशः)

३४

अरे जरी मी झालौं फकीर। घर ना दार बेफिकीर।
 बसलौं एका ठायी स्थिर। सारी किरकिर त्यागुनी॥
 तरी ती माया अनिवार। मलाही गांजी वरचेवर।
 मी विसरें परी तिजला न विसर। मजही निरंतर कवटाळी॥
 आदिमायाच ती हरीची। त्रेधा उडविते ब्रह्मादिकांची।
 तेथ मज दुबळ्या फकीराची। वार्ता कैची तिजपुढें॥
 हरीच होईल जेव्हा प्रसन्न। तेहांच होईल ते विच्छिन्न।
 विना अविच्छिन्न हरिभजन। माया निरसन नोहे पां॥

— अ. १३ वा

३५

पाप जयांचे विलया गेलौं। ऐसे जे पुण्यात्मे वाहिले।
 तेच माझे भजनीं लागले। खूण लाधले ते माझी॥
 'साई साई' नित्य म्हणाल। सात समुद्र करीन न्यहाळा।
 या बोला विश्वास ठेवाल। पावाल कल्याण निश्चयें॥
 नलगे मज पूजा संभार। षोडश वा अष्टोपचार।
 जेथें भाव अपरंपार। मजला थार ते ठायी॥

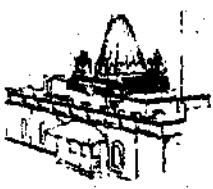
— अ. १३ वा

३६

शामा हे चौर आणून किती। घालिशी माझे अंगावरती।
 काय हे कृति बरी का।
 बैस आतां सोडी खंत। खंत न करिसी विचारवंत।
 झाला तुझीया भोक्तृत्वा अंत। पाय शिरडीत टाकितां॥
 आकंठ संकटार्णवी बुडाला। हो कां महादुःखगर्त्तत गढला।
 जो या मशीदमाईची पायरी चढला। सुखा आरुढला तो जाणा॥

३७

फकीर येथीचा मोठा दयाळु करील व्यथेचे निर्मूळ।
 घेमें करीलं प्रतिपाळु तो कनवाळु सकळांचा॥
 यालागी तूं स्वरथ पाही। भीमा बाईच्या सदनीं राहीं।
 आराम तो एका-दो दिसांही। जा की होईल तुज प्रति॥

— अ. १३ वा

३८

“माझी कथा मीच करीन”

— अ. १३ वा

३९

दहीं भाताचे कांहीं कवळा लक्ष्मी आईचे देऊळाजवळा
काळ्या कुञ्च्यास खाऊं द्याला बरा होशील तात्काळ्या॥

— अ. १३ वा

४०

खा दूध, बदाम द्याला। अकोड पिस्त्यासह तयांला।
प्यावयाला द्या तरण। तेण तयाची राहील तहान।
होईल सत्वर व्याधीहरण। सारांश ऐसें हें पाजिता तरण।
उपद्रव निरसन जाहलें॥

— अ. १३ वा

४१

“अल्ला अच्छा करेगा”

— अ. १३ वा

४२

जातों आम्ही लेंडीवरा। लेंडीवरुन परतल्यावरा
करा आरंभ बरोबरा या फरशीचे कार्यास॥

— अ. १३ वा

४३

सवाई

जीस गमे पद अन्य गृहीं जरि ठेवियलें जणुं सर्पशिरीं।
वाक्य जिचे अति दुर्लभ ज्यापरि दुर्मिळ तें धन लोभि करी॥
कांत समागम तेंच गमें सुखपर्व नसे जरि वित्त घरी॥
शांत मनें निजकांत मतें करि कृत्य ‘सती’ जनि तीच खरी॥

— अ. १३ वा

४४

आणीक तयां भक्तां म्हणता फिकीर न करी जा युत्किंचित् ।
देईन तुजला रूपये मी मस्ता बैस तूं निश्चिंत मजपाशी॥
दुनियेमें किसीका कोई है। और किसीका कोई है।
अपना तो यहां कोई नहीं है। अपना अल्लाही अल्ला है॥
करी जो मज जीव प्राण। ऐसियाचीच मज वाण।
तो देतां मज एक गुण। देतों मी शतगुण तयासी॥

— अ. १४ वा

४५

‘मनाची मुराद पुरवीलं अल्ला’। आशीर्वाद दिघला शेटीसा॥

— अ. १४ वा

४६

तीन रुपये चौदा आणो त्वां मज दिले ते मी जाणो॥

— अ. १४ वा

४७

एकदां गणुदासांची कथा। शिरडी ग्रामीं होणे असतां।
अंगरखा उपरणे फेटा माथां पोषाखा समन्विता निघाले॥
शिष्टाचारानुसारता। आनंदे बाबांस वंदू जातां।
‘वाहवा नवरदेव कीं सजलासि आतां’ बाबा वदता देखिले॥
‘जातोस कोठे ऐसा सजूनी’ बाबा पुसती तयां लागुनी।
कीर्तन कराया जातों म्हणूनी। दासगणूनी कथियेले॥
पुढे बाबा वदती तयांस। अंगरखा उपरणे फेटा कशास।
किमर्थ केलास इतुका प्रयास। न लगती आपुल्यास तीं काही॥
काढ कीं तीं मजसमोर। कशास अंगावर यांचा भार।
तंव तीं तयांच्या अनुज्ञेनुसार। तेथेच चरणावर ठेविली॥
तैपासून उघडे सोज्वळा हाती चिपळी गळां माळा।
कीर्तनसमयी सर्वकाळा गणुदास हा वेळपर्यंत॥

— अ. १५ वा

४८

पाजी यास चहाचे प्याले। भले भरले साखरेचें।
कीं पावली वाचादत्त शर्करा। तुझा त्यागाचा नेमही पुरा।
चोळकरा झालासे॥ नवस-वेळचे तुझे चित्त।
दीर्घसूत्रतेचे प्रायश्चित्त। हे जरी तुझे ठेवणे गुप्त।
ते मज समरत कळलेगा। तुम्ही कोणी कुठेही असां।
भावे मजपुढे पसरितां पंसा। मी तुमचिया भावा सरिसा।
रात्रंदिसा उभाचा। माझा देह जरी इकडे।
तुम्ही सातांसमुद्रापलीकडे। तुम्ही कांहीही करा तिकडे।
जाणीव मज तात्काळा। कुठेही जा दुनियेवर।
मी तों तुम्हांबरोबर। तुम्हां हृदयीच माझे घर।
अंतर्यामी तुमचे मी॥ ऐसा तुम्हां हृदयस्थ जो मी॥
तयासी नमा नित्य तुम्ही। भूतमात्राच्याही अंतर्यामी॥
तोच तो मी वर्ततों। यास्तव तुम्हांस जो जो भेटो।
घरी दारी अथवा वाटो। ते ते ठायी मीच रहाटो॥

मीच तिष्ठे त्यामाजीं। कीड मुँगी जलचर खेचर।
प्राणीमात्र शवान शूकर। अवध्या ठायी मीच निरंतर।
भरलो साचार सर्वत्र। मजशी धरुं नका अंतर।
तुम्ही आम्ही निरंतर। ऐसे मज तो जाणील नर।
भाग्य थोर तयाचे॥

— अ. १५ वा

४९

वाचील जो हा अध्याय आदरी। अथवा नेमाने आवर्तन करी।
तयाचे संकट गुरुराय निवारी। खूण अंतरी दृढ बांधा॥

— अ. १५ वा

५०

बाबा वदती न करी चिंता। ब्रह्म दावीन रोकडे आतां।
येथे न उधारीची वार्ता। तुजसम पुस्ताचि दुर्लभ॥
मागती बहुत धनसंपदा। निवारा म्हणती रोग आपदा।
मागती लौकिक मान राज्य पदा। सौख्य सदा मागती॥
केवळ ऐहिक सुखालागुनी। जन शिरडीस येती धांवुनी।
लागती मज फकिराचे भजनी। ब्रह्म कोणीही न मागती॥
तैशियांचा मज सुकाळा तुज सारिख्यांचाच दुकाळा।
ब्रह्मजिझासूचा मी भुकाळा पर्वकाळ्य न्हा मजला॥
जया ब्रह्मवस्तु भेणौ। रविशशीचे नियत चालणौ।
नियमे उगवणे नियमे मावळणौ। प्रकाश चांदणे नेमरत॥
ग्रीष्म - वसंतादि - ऋतुकाळा इंद्रादि देव लोकपाळा।
नेमे करिती जो प्रजा-प्रतिपाळा त्या सर्व मूळ हें ब्रह्म॥
म्हणून शरीर विस्त्रंसना आधीं। सुधी ब्रह्मपुरुषार्थ साधी।
त्यावीण पुनरावर्तन निरवधी। लागेल अबाधीत पाठीसी॥
ते हे ब्रह्म जाणल्यावीण। होईल जरी शरीरपतन।
पीछा पुरवील संसारबंधन। पुनर्जनन चुकेना॥
ब्रह्मची काय मी तुज सगाळो दावितो पहा ब्रह्म गुंडाळो।
जे तुज नखशिखांत वेटाळो ते मी आगळे उकलितो॥
बाबा म्हणती बसल्या ठायी। ब्रह्म दावावे येच उपायी।
केले येथवर उपाय काही। कळले नाहीच का तुम्हा?॥

— अ. १६ वा

५१

तुम्ही बसल्या बसल्या पहातां खिशांत पन्नास पट रूपये असतां।
काळ पाहुं बाहेर आतां ब्रह्म तो खिशांत तुमच्याच॥

काढा म्हणतां हात घालिती। गृहस्थ पुडके खिशांतून काढिती।
 दहादहांच्या पंचविंशती। नोटा मोजिता पुडक्यांत॥

गृहस्थ विरघळले मर्नीचे मर्नी। केळढे महाराज अंतज्ञनी।
 मस्तक ठेविती तयांचे चरणी। आशीर्वचनी उत्कंठा॥

मग बाबा म्हणती ते वेळे गुंडाळ आपले ब्रह्मगुंडाळे।
 लोभाचे जाहल्यावीण वाटोळे ब्रह्म न मिळे तुजलागी॥

पुत्रपंश्वादि-वित्तार्जन। आसक्त यांतचि जयाचे मन।
 तयास कैचे ब्रह्मज्ञान। द्रव्यव्यवधान न सुटता॥

महाकठिण वित्त मोहा तृष्णावर्त दुखगाहा।
 मद मत्सर मकर दुःसहा एक निस्यृह तरेला॥

लोभाशी ब्रह्माचे अखंड वैरा। तेथें ध्याना नाहीं अवसरा।
 कैचि मुक्ति विरक्ती साचारा। आचारभृष्ट लोभिष्टा॥

लोभा ठायीं नसे शांती। ना समाधान ना निश्चयंती।
 एक लोभ वसतां चित्ती। जाती मातीत साधने॥

श्रृतिस्मृतीस अविहित। ऐसे निषिद्ध जे दुश्चरित।
 त्यांतचि सदैव जो आसक्त। असमाहित चित तो॥

तया नांव विक्षिप्तचित्तं। सदैव दुष्कर्मी व्याकृतं।
 अखंड विषयकर्दमी लोळत। हिताहीत देखेना॥

हो कां ब्रह्मविज्ञान संपन्न। नाहीं जो फळेच्छेसी निर्विण।
 तीवरी वाव तें ब्रह्मविज्ञान। आत्मसंपन्न नाहीं तो॥

कोण काही मागूं येतां। अधिकार पाहती संत प्रथमता॥

जैसी जयाची योग्यायोग्यता। तैसेच त्यातें देती ते॥

जया मनी रात्रंदिन। देहाभिमान विषयचित्तन।

तया गुरुपदेशाचा शीण। व्यर्थ नागवण उभायार्था॥

चित्तशुद्धि जाहल्यावीण। परमार्थी रिघुं पाहे जो आपण।

ज्ञानवर्गाची ती मिरवण। केवळ शीण तो खरा॥

यास्तव रुचेल तेचं बोलावे। पचेल तितुकेच अन्न खावे।

नातरी व्यर्थ अजीर्ण व्हावे। हे तों ठावे सकळिकां॥

माझा भांडार भरपूर आहे। देईन जो जो जें जें चाहे।

परी ग्राहकाची शक्ति पाहें। देतों मी साहे तेचं की॥

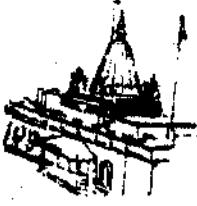
ऐकाल जरी हे लक्ष देऊन। पावाल तुम्ही कृतकल्याण।

या पवित्र मशिदींत बैसून। असत्य भाषण न करी मी॥

— अ. १७ वा

पिकीर न करावी यत्किंचित। सदा असावें आनंदभरित।
 चिंता न करावी आमरणांत। उपदेश नित्य बाबांचा॥

— अ. १७ वा

प्रार्थना

प्रार्थना हा शब्द आम्हास वेदकालापासून माहीत आहे. वेदात इंद्र, अग्नी, वरुण, मरुत, सोम, आदित्य, रुद्र इत्यादि. वैदिक देवतांच्या प्रार्थना आहेत. वेदांत ऐहिक उन्नती संबंधी प्रार्थना आहेत, तशाच आध्यात्मिक उन्नती संबंधीही आहेत. ऐहिक आणि आध्यात्मिक उभय प्रकाराचा विकास साधणे, हा वैदिक संस्कृतीचा विशेष होता.

प्रार्थनेबद्दल गांधीजींनी म्हटले आहे—

A heartful prayer is not recitation with the lips. It is yearning from within, which express itself in every act may every thought of man अर्थात्

“अंतःकरणपूर्वक केलेली प्रार्थना म्हणजे हृदयातील तळमळ, जी प्रत्येक शब्दातून, प्रत्येक कृतीतून एवढेच नव्हे, तर माणसाच्या प्रत्येके विचारातून व्यक्त होते.” स्वामी चिन्मयानंद म्हणतात, प्रार्थना मानवाच्या जीवनातील पूर्व पापे धुवून काढते, असे सर्व धर्माचे विख्यात प्रतिपादन आहे. प्रार्थना म्हणजे भीक मागणे नव्हे, ती म्हणजे भक्तगाला अनाकलनीय अशा भाषेत असलेले अज्ञात अशा ‘ईश्वर’ म्हटल्या गेलेल्या व्यक्तिभावाचे यांत्रिकपणे पुनः पुन्हा ऊऱ्यारले जाणारे अतिरंजितं स्तवनही नव्हे! प्रार्थना म्हणजे ‘आवाहन’ होय. उच्चतर ध्येयाशी एकरूप होणे आणि त्यायोगे मनाला त्याच्या सध्याच्या अपूर्णतेच्या अवस्थेतून काढून महान शांतीच्या आणि शुचितेच्या अवस्थेप्रत नेणे म्हणजे ‘प्रार्थना’ होय!

सुप्रसिद्ध लेखक गॉल्सवर्डी यांनी प्रार्थना केली आहे—

Oh Lord make firm in me a heart too brave to ask thee anything. अर्थात हे प्रभो, मला असे काही शूर अंतःकरण (आध्यात्मिक बल) दे की, ज्यामुळे तुझ्याकडे काही मागण्याची जऱ्यारी पडू नये. बनर्ड शॉ ने म्हटले आहे— “**Common people do not pray they only beg**” “अर्थात सामान्य लोक प्रार्थना अशी करीत नाहीत, तर ते निव्वळ भीक मागत असतात” शॉचे शब्द कडक आहेत पण त्यात तथ्य आहे. इतिहास प्रसिद्ध फ्रेंच लेखक रूसो याने म्हटले आहे—

The most perfect prayer is the entire resignation to the decisions of God Not What I will but what thou will. They will be done.

अर्थात “ईश्वरी इच्छेपुढे संपूर्ण शरणांगती म्हणजेच उत्कृष्ट प्रार्थना होय! प्रभो, माझी इच्छा नव्हे तर तुझीच इच्छाच प्रमाण. तुझ्याच इच्छेचा अंमल होवो. ही प्रार्थना एकदा आपण स्वीकारली, तर आपल्यासाठी जगाच्या पाठीवर दुसरी कोणतीच प्रार्थना

शिल्लक राहत नाही, आपली निराळी अशी इच्छाच राहत नाही, तर मग कोणत्या इच्छेच्या पूर्ततेसाठी आम्ही प्रार्थना करावयाची?

“नंवा करार” छाती ठोकपणे सांगतो,

**What thing so ever ye desire, when ye pray
believe that ye receive them and shall receive
them** अर्थात तू प्रार्थना करतोस, तेव्हा ज्या ज्या गोष्टीची तू इच्छा करतोस, त्या त्या गोष्टी तुला मिळणारच आहेत, अशी तुळी श्रध्दा असेल, तर त्या त्या गोष्टी तुला मिळतीलच.

शेक्सपीअरने म्हटले आहे— “My word fly up, my thoughts remain below words without thoughts never to heaven go” माझे शब्द वर झेप घेतात, तर माझे विचार खालीच राहतात. विचाराविना (अर्थाविना) केवळ शब्द ईश्वराप्रत कधीच जात नाहीत. हाच विचार एकनाथांनी असा मांडला आहे— “नाम रूपा नाही मेळा अवघा वाचेचा गोंधळ” अर्थ लक्षात न घेता केलेले पारायण म्हणजे निवळ “शाब्दिक कवायत” होय, असा अभिप्राय विनोबांनी करून ठेवला आहे.

संकलन —**श्री. विलास श्रीधर कुलकर्णी**
१६ए/४, मीठानगर म्युनिसिपल कॉलनी,
महात्मा गांधी रोड, गोरेगाव (पश्चिम),
मुंबई - ४०० ०९०.

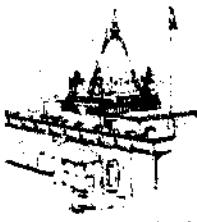

अंतःस्फूर्ति आणि दिव्य दृष्टी

— श्री. दि. रे. बाबरेकर

बी.ए., एल.एल. बी. (हिन्दी साहित्य रत्न)
बी - ३३४/३, सरकारी कर्मचारी वस्ताहत,
बांद्रा (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

सध्याच्या काळात विज्ञान व तांत्रिक शिक्षणात बरीच प्रगती झाली आहे व त्यामुळे संशोधन व प्रयोगाद्वारे सुधारणा व नवनिर्मितीची अनेक विलक्षण कार्ये घडत आहेत. ही एक प्रशंसनीय बाब आहे. अशाच वेळी समाजात व देशात धार्मिक व आध्यात्मिक भावना व त्यासंबंधीच्या आचरणास दुर्लक्षित केले जात असल्याचे आढळून येते. मानव स्वतःलाच श्रेष्ठ समजू लागला आहे. स्वार्थ वृत्ती, मनाची अशुद्धता व

चारित्र्याच्या अधोगतीमुळे आत्मशांती व दैवीकृपा त्यास प्राप्त होणे दुर्लभ झाले आहे. गूढज्ञान, आत्मशांती व ईश्वर ज्ञान प्राप्त होण्यास चारित्र्याची शुद्धता हवी. तसेच मनाची शुद्धता व एकाग्रता हवी.

ज्याप्रमाणे चेहरा, माणसाच्या चारित्र्याचा तसेच मनाचा आरसा असून भा भावनाचे प्रतिबिंब दर्शवितो, त्याचप्रमाणे अंतःकरण, अंतःप्रेरणा, अंतःस्फूर्ति व दैवी चमत्कार दर्शवितो. ज्याप्रमाणे कवी उराविक वेळी उराविक काव्य करण्यास असमर्थ असतो, त्याचप्रमाणे सिद्ध पुरुष इच्छलेला चमत्कार करण्यास अंसमर्थ असतात. दैवी चमत्कार, अंतःस्फूर्ति व अंतःप्रेरणेतून जन्म घेतात. अंतःकरणात अंतःस्फूर्ति व अंतःप्रेरणांची फुले फुलल्याशिवाय अतिंद्रिय शक्तीचा सुगंध पसरत नाही. ज्याप्रमाणे अंतःस्फूर्ति होणे, त्या व्यक्तीचे हाती नसते, त्याचप्रमाणे ती प्रगट करणेही त्या व्यक्तीच्या हाती नसते. अनेक वेळा तर असे आढळून येते की, ज्या व्यक्तीत ती शक्ती आहे, त्यो व्यक्तीला देखील त्याबद्दल कल्पना नसते. अशी शक्ती प्राप्त हाण्यास एकाग्रतेची फार आवश्यकता असते.

जन्मकुंडलीत नेपच्यून उच्च अवरथेत असेल किंवा तो जन्म लग्नी अथवा बाराबा स्थानी असेल, किंवा कर्क राशीत असेल अथवा चंद्र, हर्षल, शनी यांच्या शुभयोगात असेल तर अंतःस्फूर्ति, अंतःप्रेरणा व मनाच्या तरल अवस्थेची देणगी प्राप्त झालेली असते. अशांची मने गूढ गोष्टीची उकल करण्यात व नाविन्य निर्मितीत दंग असतात. “नाविन्य हा निसर्गाचा स्थायी भाव आहे” “दिव्य” हा शब्द ‘देवाचा’ असे सुचवितो. नेहमीच्या साध्या डोळ्यांनी जे दिसू शकत नाही, ते बघण्याच्या शक्तीला दिव्य दृष्टी असे म्हणतात. दिव्य दृष्टी प्राप्त करण्यासाठी कुठलीच साधना नाही. ती ईश्वरीय देणगीच असते. ही देणगी फक्त चांगल्या कामाकरिताच उपयोगी आणणे आवश्यक असते, कारण त्यामुळे पुढील सिद्धी प्राप्त होत राहतात. जर ह्या शक्तीचा उपयोग स्वार्थकरिता केला गेला तर ही शक्ती नष्ट होते.

दिव्य दृष्टी दोन प्रकारची असते. १) भिंतीपलीकडची किंवा परगावची दृश्ये दिसणे. २) भूतकाळातील किंवा भविष्यकाळातील दृश्ये दिसणे.

दिव्य दृष्टी तीन प्रकारांपैकी कोणत्याही एक प्रकाराने असू शकते.

- १) स्वतःलाच ही दृष्टी प्राप्त होऊन दूरदूरची दृश्ये दिसणे.
- २) आपल्या इष्ट देवतांनी स्वप्न व संकेत ह्वारा दृश्ये दाखविणे.
- ३) आपण स्वतः मानसिक दृष्टीने दूरच्या स्थळापर्यंत जावून, दृश्ये बघणे.

गुरु ब्रह्म नव्हेत दोन । ज्ञाले जया हे अभेद ज्ञान ।

माझली काशीबाई चव्हाण यांचा जीवन परिचय

— श्री. गिरीश जोशी

घाटकोपर.

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानमर्धरथ्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥
परित्राणाय साधूनां विनाशायच दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥

— भगवद्गीता अ. ४, श्लोक ७,८

जेव्हा जेव्हा पृथ्वीवर अधर्म बोकाळतो, तेव्हा तेव्हा सत् धर्माचे उत्थापन करण्यास, सज्जनांचे रक्षण करून, दुर्जनांचा नाश करण्यास, धर्माची पुनर्स्थापना करण्यास युगायुगातून भगवंत र्खतः अवतार घेतात, असे साक्षात् श्रीकृष्णानीच सांगितले आहे. “संत माझ्या सचेतन मूर्ति” ह्या भूमिकेतून ह्या वचनाची यथार्थता आजही आपल्याला जाणवते. फुलाला ज्याप्रमाणे आपला सुवास दशादिशांना पसरव, असे वान्याला सांगावे लागत नाही, त्याचप्रमाणे संतांची कीर्ती असते. वस्तुतः ते प्रसिद्धी विन्मुखच असतात. मानापमान, कीर्ती, यश, संपत्तीची लालसा ह्या कोणत्याही वृत्ती त्यांच्यापाशी नसतात. त्यांच्या अंगभूत गुणांनी व तैजांनी ते आपोआपच जनसामान्यांना आपले वाटतात. सर्वसामान्यांबद्दल असलेल्या अफाट जिळ्हाळ्याने व कारुण्याने आपल्या अलौकीक सामर्थ्याद्वारे ते त्यांची दुःखे दूर करण्यास धडपडतात. जनसामान्यांना हळूहळू जीवनातील श्रेयाची आणि प्रेमाची ओळख करून देतात. आपल्या असीम त्यागाने, शान्तवृत्तीने, मैत्रभावाने सर्वाना सुपरिचित होतात. अशा ह्या पुरुषोत्तमांशी परिचय घडून त्यांच्या जवळचे होण्याचे भाग्य हे सरसकट सर्वाना मिळते, असे नाही. अनेकवेळेला आपल्या पूर्वसंचितामुळे आपण त्यांच्या दर्शनासही पारखे होतो.

ह्या मुंबानगरीतच आजही आपल्याला अशी कित्येक स्थाने आढळून येतात की, ज्या ठिकाणी ह्या पवित्र महात्म्यांनी प्रकट होऊन लोकोद्धाराचे महान कार्य केले व अजूनही करत आहेत. त्यापैकीच एक ठिकाण म्हणजे, दादर चौपाटी जवळ असलेले श्री. जांभेकर महाराज समाधिमंदिर. दादर स्मशानभूमीच्या बाजूलाच असलेल्या चांदणेवाडीत आपल्याला ह्या मंदिराचा एक आगळावेगळा अनुभव येतो.

श्री. रामकृष्ण महाराज जांभेकर व त्यांचे दोन शिष्योत्तम श्री. नामदेव महाराज केळकर आणि माझली काशीबाई चव्हाण ह्या त्रयीच्या कृपाशीर्वादाने हे स्थान पुनीत झालेले आहे. आवळ्याची मोट ज्याप्रमाणे बांधता येत नाही, त्याप्रमाणेच संतवरित्र मापणे, जाणणे हे अवघड असते. तरीही त्याचे अवलोकन करता नकळतपणे

कदाचित आपल्यासारख्या सर्वसामान्यांना जीवनाचे एक वेगळेच रूप जाणवते, मुण्हा प्रयत्न.

माऊली काशीबाई चळाण ह्या परमपूज्य श्री. जांभेकर महाराज ह्यांच्या शिष्य होत. माऊलीचे भाग्य खरोखरच आगळेवेगळे की, त्यांना आपल्या हयातीत आफ गुरुवर्य आणि गुरुंच्या गादीवर परंपरेने आलेल्या गुरुबंधू नामदेवमहाराज ह्यांच्या सेवेचा लाभ घडला. आपल्या गुरुंच्या भक्तांना सांभाळणे, हेही माऊलीचे कार्य होत.

माऊलीचा जन्म राजापूर तालुक्यातील भूतेरवण ह्या गावी इ. स. १९०१ मध्य झाला. त्यांच्या वडिलांचे नाव धोंडू राघो अपंडकर आणि आईचे उमाबाई. माऊलीने एकूण चार भावंडे होती, हरिभाऊ, नर्मदा, भागू आणि धाले. लहानपणी काशीबाई अयोग्य असे कुणाचेही ऐकून घेत नसत. त्यांना वावगे खपत नसे. आपल्या वाट्याले आलेले काम प्रयत्नपूर्वक व नीटनेटके करणे, हा त्यांचा स्थायी भाव होता. बालपणी त्यांचा स्वभाव मानी व हड्डी होता. चुकून जरी कोणाकडूनही त्यांच्याविषयी वागतान जरा जरी चूक झाली, तरी त्या तासन्तास रडत बसत असत. त्यामुळे त्यांच्या कलात इतर घेत. “काशी, तू आपली राजो। तुका बाये कोण बोलूंचा?” अशी त्यांच्याबद्दल इतरांची भूमिका असे. पण माऊलीचा स्वभाव जरी ह्या प्रकारचा होता, तरी कामाल त्या वाघ होत्या. घरच्या गरीबीमुळे लहानपणापासूनच त्यांना कष्टांची सवय होती बालवयात रानात जाऊन लाकडे गोळा करणे, मोळ्या बांधणे इ. घरकामे त्या करत असत. त्यांच्या वाट्याला शालेय शिक्षण फारसे आले नाही.

मुंबईमध्ये राहणाऱ्या वडील भावाने त्यांचा विवाह केला. त्यांचे पती केशकर्तनालयात नोकरी करीत असत. माऊलीचे सासरचे नाव सौ. चंदभागा होते. पण माऊली ह्या प्रामुख्याने काशीबाई ह्या नावानेच ओळखल्या जातात. त्यांची सास मोठी खाष्ट होती. त्यांना सासूरवास भरपूर होता. पण माऊलीनी त्याबद्दल कधीही तक्रार केली नाही वा कडवटपणा व्यक्त केला नाही. श्री. चळाण ह्यांची तब्बेत अगदी नाजूक होती. ह्या सर्व सांसारिक आपदा सहन करण्याचे बळ मिळण्यास आपल्या भावमुळे परिचित झालेल्या गुरुवर्य श्री. जांभेकर महाराजांकडे त्या जाऊ येऊ लागल्या. पती आरोग्यासाठी महाराजांनी त्यांना २१ कडकडीत गुरुवार करायला सांगितले होते, पण एका गुरुवारी सांगितलेला नेम चुकला. अर्थात आयुष्यात जे घडावयाचे होते, त्यामुळेही कदाचित हे झाले की काय कोण जाणे! इ. स. १९३७ साली त्यांच्या यजमानानांनी इहलोकाचा निरोप घेतला. तेव्हा ‘मठ हेच तुझे घर’ म्हणून महाराजांनी त्यांना मठातच रहावयास बोलावले. त्यानंतर थोड्याच दिवसांनी त्यांचा एकुलता एक मुलगा आठ वर्षांचा होऊन मृत्युमुखी पडला. माऊलीची सर्व संसारबंधनं संपली. त्या सर्वांथने पाशविरहित झाल्या. पण केवळ लौकीक संसार हेच त्यांचे आयुष्य नक्ते. त्यांचा संसार ‘वसुधैव कुटुम्बकम्’ होता. हळूहळू हे त्यांचे पाश वाढत गेले. आता माऊली मठातच रहायला आल्या होत्या. महाराजांची बैठकीची विश्रांतीची जागा झाडून सारवणे, महाराजांच्या नित्यपयोगी वस्तूंची निगा राखणे

मठात झाडलोट करणे, भांडी घासणे अशी अनेक कामे माऊळी निरपेक्षपणे अंग मोदून करत होत्या. गुरुमाऊळी हेच आपले सर्वस्व समजून कुचराई न करता त्यांची सेवा करीत होत्या. गुरुमाऊळी व गुरुबंधूच्या सेवेची एकही संधी त्या सोडत नक्हत्या. १९४० मध्ये श्री. जांभेकर महाराज व १९५८ मध्ये श्री. नामदेव महाराज ह्यांनी आपली जीवनयात्रा लौकीकदृष्ट्या संपविली. १९५८ ते १९७६ हा अठरा वर्षाचा काळ माऊळींनी अविरत जागृत राहून आपल्या गुरुदेवाची व गुरुबंधूची परंपरा पुढे चालविली.

आपल्या गुरुची व गुरुबंधूची एकनिष्ठ व निष्काम सेवा, हेच माऊळींच्या जीवनाचे ब्रीद होते व ते त्यांनी शेवटपर्यंत पाळले. महाराजांच्या दरबारात माऊळींचे स्थान हे अतिशय वरच्या दर्जाचे असूनही श्री. जांभेकर महाराज वा श्री. केळकर महाराज असेपर्यंत त्यांनी आपण होऊन कोणालाही, कोणत्याही प्रकारे उपदेश केला नाही वा मार्गदर्शन करण्याची इच्छाही धरली नाही. महाराजांची निष्काम आणि जास्तीत जास्त सेवा, हेच त्यांनी आपले जीवन सर्वस्व मानले होते. आपण केलेल्या सेवेचा त्यांनी कधी डांगोराही पिटला नाही वा कौतुकही केले नाही. आपले गुरु व गुरुबंधू ह्यांच्याप्रमाणे त्यांनीही आपल्या ठिकाणी असलेल्या सामर्थ्याचे कधीही प्रदर्शन केले नाही वा अभिमानही बाळगला नाही. पण परदुःखनिवारण हे ब्रीद मात्र चालूच ठेवले. कोणालाही आपल्याकडून जारत त्रास होऊ द्यावयाचा नाही व दुसऱ्यांचे उपकारही आपल्या शिरावर घ्यावयाचे नाहीत, ही त्यांची वृत्ती होती.

देवद्वारी मान क्हावा । देवापुढेचि पदर पसरावा । तयाचाच प्रसाद जोडावा

मान सोडावा लौकिकी ।

काय लोकी मान ढोलविली । तितुक्याने का भरसी भुली । आराध्य मूर्ती चित्ती दवली ।
धर्म उवडवली पाहिजे ।

हेचि ध्येय लागो गोड । सर्वेदियी भक्तीचे वेड । इंदियविकारी भक्तीचे मोड ।

फुटोत कोड मग काय ॥

सदैव ऐसे भजन घडो । इतर काहीही नावडो । मन मन्नामस्मरणी जडो ।

विसर पडो अवघ्याचा ॥

नाही मग देह गेह वित्त । परमानंदी जडेल चित्त । मन समदर्शी आणि प्रशांत ।

परिपूर्ण निश्चित होईल ॥

— श्री साईसतचरित अ. ६, ओवी ३६-३९.

ह्याच जीवननिष्ठेने त्यांनी आपले आयुष्य घडविले. आपल्या श्रद्धारथानाचे वैभव वाढीस लागावे म्हणून त्यांनी १९७५ साली समाधी जीर्णोद्घार कार्य नेटाने व धैर्याने अधिक वेगाने पुढे चालवून पूर्ण केले. समाधिस्थान ह्या जागी असू नये, म्हणून काही विघ्नसंतोषी मंडळींनी माऊळींना व केळकर महाराजांना त्या ठिकाणी पूजेला येऊ द्यावयाचे नाही, त्यांना त्याठिकाणी येण्याची बंदी करणे, पूजा चाललेली असताना ती उधळून लावणे, येण्याजाण्याच्या मार्गाला कुलूप लावून अडवणूक करणे, एवढेच काय प्रण जांभेकर महाराजांची समाधी उद्धवस्त करून त्या पवित्र शरीराचे तुकडे करून

इतरतः फेकून देणे, असे नाना तळ्हेचे छळवाद सुरु केले पण माऊली डगमगल्या नाहीत. दृढश्रद्धेने त्यांनी आपले सेवाव्रत चालूच ठेवले. काही वेळा प्रेतयात्रेत सामील होऊन, तर रक्षकाचा डोळा चुकवून, गुपचूप त्या स्थानात प्रवेश करून, रक्षकाचे केळ थोडे दुर्लक्ष होईल ह्याची वाट पहात तासन्तास ताटकळत रहात. त्यांनी पूजेने आपला दिनक्रम कधीच चुकवला नाही. प्रसंगी त्यांच्यावर त्यासाठी कोट्टकज्जलदण्याचीही वेळी आली, पण त्या डगमगल्या नाहीत. 'उपासनेला दृढ चालवावे' ह्या निर्धारानेच त्या वागल्या.

**'गुरु बहम नव्हेत दोन। झाले जया हे अभेद झान। हीच भक्ती घडता जाणे
मायातरण सुगम जे ॥'**

श्री साईसच्चरित अध्याय ८, पृ. ९५

ही तत्त्वप्रणाली जोपासत माऊलींनी आपल्या साधनेची वाटचाल आरंभिली. 'श्रद्धा तं
सबूरीचाच महामंत्र त्यांनी जपला.

**'झाले बाई वेडी, झाले बाई वेडी
गुरुचा दरबार झाडी'**

हे पद त्या सातत्याने गुणगुणत अंसंत. गुरुस्थानाचे पावित्र्य अभंग रहावे, ह्याचे भावनेने त्या कायम वागत असत. ज्या तत्परतेने माऊली समाधीमंदिर व त्या आजूबाजूचा परिसर स्वच्छ ठेवण्याची पराकाष्ठा करीत. तेवढ्याच तत्परतेने त्यांनी लोकांचेही मनोमालिन्य धुवून काढण्याचा चंग बांधला होता. अडीअडचणीत सापडलेल्या भक्तांना मार्गदर्शन करून, त्यांना अडचणीतून बाहेर काढून सन्मार्गाला लावण्याचे कार्य त्यांनी स्वीकारले.

श्री. मोरेश्वर माहीमकर हे महाराजांचे एक भक्त. एके दिवशी अचानक त्यांच्या पोटातून असह्य कळा येऊ लागल्या. मठात माऊली एकाएकी जागृत होऊन ओरु लागल्या. 'मोरेश्वर माहीमकर खलास झाले' हे स्वप्न त्यांना पडले होते. थोडे उजाडल्यावर ताबडतोब माऊली त्यांच्याकडे गेल्या. माहीमकराना टँकसीत घालून परळच्या डॉ. वामनराव नाईक ह्यांच्याकडे त्या गेल्या. डॉक्टरांनी "हा रोगी वाचण्याची शक्यता नाही, त्यांना हॉस्पिटलमध्ये हलंवा", असे सांगितले. पण माऊली म्हणाल्या, "मी या रोग्यास तुमच्याकडे घेऊन आले. तुम्हीच औषध द्या. रोगी जगला तर डॉक्टरांचा. मेला तर माझा." माऊलीच्या आग्रहाखातर डॉक्टरांनी औषध दिले. त्यांना ते तीथबिरोबर देऊन माऊलींनी त्यांना घरी पोचवले. घरी गेल्यावर माहीमकरांना संपूर्ण आराम वाढू लागला.

बाळू शिंदे ह्या भक्ताला खार ते सांताकूळ ह्या स्टेशनांमध्ये सकाळी ९ ते १० वाजताच्या दरम्यान रेल्वेगाडीतून खाली पडून अपघात झाला. त्याला रुग्णालयात हलविण्यात आले. त्याच्या डोक्याला जबरदस्त मार बसला होता व शरीरातून रक्तस्त्राव होत होता. माऊलींना ही खबर मिळताच त्या लगोलग तेथे गेल्या. वैद्यकीय उपचार व माऊलींचे उपचार ह्यांनी तो अल्पावधित खडखडीत बरा झाला.

श्री. अरुण नारायण मंगलोरकर एकदा दादर स्टेशनावरून समाधीमंदिराकडे चालले असता वाटेत त्यांना दुधीहलवा खाण्याची तीव्र इच्छा झाली. ते पण शीकरांच्या दुकानाते गेले. दुधीहलव्याचे दर दुप्पट झाल्याने त्यावेळी तरी दुधी हलव्याची तहान पियुषावर भागवावी लागली. पुढे ते मंदिरात आले. माऊलींशी भेट झाली. माऊलींनी त्यांना दोन्ही हात उघडे ठेवायला सांगितले व त्यांवर भरपूर दुधीहलवा ठेवला.

मंदिरात सभामंडप बांधण्यापूर्वी सर्व जागा मोकळीच होती. पण आषाढातील गुरुपौर्णिमेच्या उत्सवात महाप्रसाद म्हणून ज्या भोजनाच्या पंक्ती बसत, त्यात पावसाने कधीही अडथळा आणला नाही, वा प्रवचन, आरती ह्या कार्यक्रमात कधीही खंड पडला नाही. एकदा गुरुपौर्णिमेची आरती, प्रसाद झाल्यावर माऊली सर्वाना घरी जाण्याची घाई करू लागल्या. आकाश स्वच्छ व निरभ्र होते. कोणाला काही कळेना. पण माऊली म्हणतात म्हणून जो तो घरी गेला, पण सीताबाई रामभाऊ नागडे ह्या बाई थांबल्या. थोड्याच वेळात भयानक पावसाला सुरुवात झाली. रात्री ११-११। पर्यंत पाऊस भरपूर कोसळला. मंदिरात व आजूबाजूला पाणी तुंबले. सीताबाईना सकाळपर्यंत अडकून बसावे लागले. पावसाळ्यात रोजची पूजा, आरती करतेवेळी सभामंडप होईपर्यंत कधीही पावसाचा त्रास होऊन पूजेत विघ्न उद्भवले नाही. 'काही काळजी करू नका' असे तेव्हा माऊली वारंवार म्हणत.

परमेश्वराविषयी माऊली म्हणत की, तो मोठा वाईट, लबाड आहे. भक्तांना आपल्या स्वरूपाची जाणीव होऊ नये, म्हणून तो बन्याच वेळेला त्यांच्या मार्गात मोहाचे गालीचे पसरतो. पैसा, कीर्ती, सिद्धी ह्या गोष्टी त्यापैकीच. म्हणून त्या सातत्याने म्हणत की 'हेचि दान देगा देवा, तुझा विसर न व्हावा.' क्लेश, संकट जी काय असतील, ती हे परमेश्वरा सातत्याने व तत्काळ दे. त्यासाठी पुनर्जन्म नको. दुःख सोसंण्याचे बळ परमेश्वराच्या नामस्मरणानेच येते, त्यासाठी प्रभूचरण नित्य आठवावे. कर्मकर्माच्या वादात न शिरता, कर्मकांडाच्या आधीन न होता, निष्काम सेवाभावी भक्तीने मुक्ती मिळवावी, ही त्यांची धारण होती. । २६

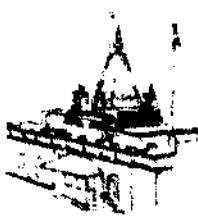
आधी बीज एकले । बीज अंकुरले । 'रूप' वाढले ।

असे त्या म्हणत. ईश्वर नामाचे बीज हृदयात अंकुरल्यावर, वाढीस लागल्यावर बदलणाऱ्या मानवी मनाबद्दल त्या सांगतात की, आपोआपच एक तेजस्विता तेथे वस्तीस येते, दिव्यत्वाचे रूप सौम्यरूपातून प्रकट होते आणि मग

'नकळे दिवस राती । अखंड लागलीसे ज्योती ।'

हा अनुभव घेत, सर्वसामान्य रुढ जीवनाची बद्धता विलयाला जाते. विश्वात्मक अनुभूतीचा प्रत्यय येतो. मी तू पणाची बोळवण होते. निखळ अद्वैत साधते व जीवनाला परिपूर्णत्व येते, असे त्यांना वाटे.

आयुष्याच्या अखेरीस सर्व जनसंपर्क टाळून एकांतात जाऊन रहावे, असे त्यांना वाटे, पण दुर्देवाने ती त्यांची इच्छा काही पूर्ण होऊ शकली नाही. अखेरच्या काळात माऊलींचे जेवण्याखाण्याकडे लक्ष नसे. केवळ चहा किंवा मोसंबीचा रस ह्यावर त्या

८-१५ दिवस रहात असत. माऊलीची प्रकृती दिवसेदिवस ढासळत होती. भक्तमंडळीना नाना अशुभसूचक दृष्टान्त होते होते. डॉ. वसंतराव परांजपे हयांचे वैद्यकीय उपचार शर्थीने चालले होते. त्यांना आराम पडावा म्हणूने गुरुलीलामृत ग्रंथाचे पारायणही काही भक्तमंडळीनी सुरु केले. पण शनिवार दिनांक २५ सप्टेंबर १९७६, आश्विन शुद्ध द्वितीया, सकाळी पाचच्या सुमारास लौकीकदृष्ट्या माऊली गुरुचरणी विलीन झाल्या. परंतु 'जया मनी जैसा भाव, तया तैसा अनुभव' ही खूण समाधिस्थानी आजही अनुभवास येते, हे निश्चित म्हणावेसे वाटते,

'नित्य मी जिवंत जाणा हेचि सत्य ।
नित्य घ्या प्रचीत अनुभवे ।'

साई – नाम

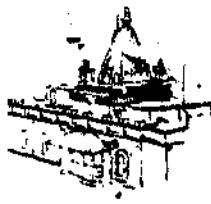
आम्ही घेऊ साई नाम ।
तेच आमुचे प्रिय काम ॥
सर्व साधुसंतांचा हा मार्ग
तोच बहुजनांचा धर्म
येता जाता नाम घेऊ ।
साई चरणी लीन होऊ
दिन – दुबळ्यांचा हा मंत्र ।
कल्याणाचे होवो तंत्र ॥

– श्री. विलास श्रीधर कुलकर्णी
१६ए/४, मीठानगर म्यु. कॉलनी,
महात्मा गांधी रोड
गोरेगांव (प.), मुंबई-४०० ०९०.

अलौकिक निष्काम भक्ती

— सौ. उषा अधिकारी
बंदर रोड, रत्नगिरी.

श्रीबाबा आपल्या भक्तांवर खूप प्रेम करीत असत. त्यातल्या त्यात शुद्ध अंतःकरणाच्या, सदाचरणी निस्पृह व आहे त्यात समाधान मानून राहाणाऱ्या, कोणाचाही हेवादावा न करणाऱ्या प्रेमळ स्वभावाच्या माणसांवर त्यांचे विशेष प्रेम असे. याचे उत्तम उदाहरण म्हणजे श्री. वासुदेव नारायण जोशी हे गृहस्थ, ते पूर्ण विरक्त होते. केवळ देह प्राकृतन भोगण्यासाठी त्यांनी गृहस्थाश्रम स्वीकारला. सदतीस वर्षे वयाला झाली. मूळातच परमार्थाची विलक्षण आवड असल्याने त्यामागने जाण्यासाठी अनेक साधुसंतांच्या भेटीची त्यांना ओढ लागे. परमेश्वरी कृपेने त्यांचा अनेक साधुसंतांशी संबंध आला पण त्यातल्या त्यात विशेष पगडा पङ्कज ज्यांच्या ठायी चित्त स्थिर व्हावे असे बध्द, मुमुक्षू साधक व सिद्ध अशा ४ प्रकारात सिद्धावस्थेत पोचलेले श्रीसाईबाबा हे त्यांना परम दैवत वाटले. श्रीबाबांच्या भेटीचा योग ही श्रीसाईबाबांचीच लीला व कृपा आहे, असे ते मानीत. घोडनदी येथील पेन्जानर मामलेदार श्री. चिंदंबर केशव ऊर्फ अण्णासाहेब गाडगीळ यांनी गाणगापूर येथे अन्नछत्र घातल्याने सोलापूर पेटेशी त्यांचा नेहमी संबंध येई. तेथील सत्यनारायण कंपनीशी श्री. गाडगीळांचा संबंध असल्याने त्या कंपनीचे मॅनेजर वासुदेव सदाशिव जोशी यांची त्यांच्याशी गाठ पाढून त्यांच्यात आपुलकी निर्माण झाली. अण्णासाहेब गाडगीळ स्वतः मुमुक्षू अवस्थेत असल्याने पूर्ण विरक्त, सदाचरणी, कामसू व अत्यंत निष्ठावान अशा वासुदेवराव जोशांबद्दल त्यांना विलक्षण प्रेम वाढू लागले. दोघांनाही एकमेकांच्या सहवासाचा आनंद वाढू लागला. एका प्रसंगी अण्णासाहेब गाडगीळ शिरडीत असताना त्यांनी वासुदेवरावांना एक पत्र पाठविले की, “मी सध्या शिरडीत मुक्काम करून आहे. येथे नामसप्ताह सुरु आहे. त्यात मी अगदी रंगून गेलो आहे. नामसप्ताह समारंभात आपणही सामील व्हावे व आनंद उपभोगावा, असे मला मनापासून वाटते. तरी श्रीबाबांचे मंगलमय दर्शन घेऊन नामसप्ताहात भाग घ्यावा. इकडे येण्यासाठी १०० रुपये खर्च येईल. श्रीसत्यनारायण आपल्याला कोठेही, कसेही देईल तरी विचार करीत न बसता त्वरीत निघून यावे. ही सुवर्णसंधी दवडू नये. मी आपली वाट पहात आहे.” हे पत्र वाचून वासुदेवरावांना फार आनंद झाला. पैशांची अडचण होती, तरीही ते शिरडीला गेले व अण्णासाहेब गाडगीळांचे स्नेही रावबहादूर तात्यासाहेब साठे यांच्या वाड्यात गाडगीळ होते, तेथे दाखल झाले. नंतर त्यांनी स्नानसंध्या व इतर नित्यनैमित्तिक कार्य आटपून श्री. गाडगीळांची भेट घेतली व पूजासाहित्यासह ते व अण्णासाहेब श्रीबाबांच्या दर्शनाला गेले. श्रीबाबा त्यावेळी द्वारकामाईत होते. तेथील एकदर वातावरण पाहून व श्रीबाबांची उंचीपुरी, मनोहारी, गंभीर, प्रेममूर्ती पाहून आपल्या देहाचे आज खरोखरीच सार्थक झाले, असे त्यांना वाटले. द्वारकामाईतील तो दिव्य भाव व श्रीबाबांचे ते तेजस्वी रूपडे ते डोके भरून पहात राहिले.

त्याचदिवशी संध्याकाळी श्रीबाबांच्या फोटोची आरती भक्तमंडळीने मोळ्या भक्तीभावाने केली. त्यात वासुदेवरावही आनंदाने सामील झाले होते. आरती सुरु झाल्यापासून संपेपर्यंत श्रीबाबांचे मुखावर त्यांची दृष्टी एकाग्र झाली आणि श्रीबाबा त्यांना नरसिंह रूपात दिसू लागले. ते देहभान विसरले. इतके की, आरती केळी संपली, हे त्यांना कळलेच नाही. श्री. गाडगीळ त्यांना म्हणाले, “अहो जोशीबुवा, आरती संपली म्हटलं, चला पाहू वाढ्यात.” हे शब्द ऐकून जोशीबुवा भानावर आले. एकाह दृष्टी झालेली असताना दिसलेली छाया (नरसिंहरूप) अदृश्य होईना व पुन्हा पुन्हाह काय आहे, ते समजेना. ते कळवे अशी तर तीव्र जिज्ञासा निर्माण झाली. याप्रमाण सतत तीन दिवस सकाळ व संध्याकाळ तोच तोच अनुभव आल्यावर ते गाडगीळांना म्हणाले, “अण्णासाहेब, हा काय प्रकार आहे? गेले तीन दिवस मला श्रीबाबांचे ठिकाणी नरसिंहरूप दिसत आहे. मी अगदी भांबावून गेलो आहे. हा काय प्रकार आहे?” श्री. गाडगीळ म्हणाले, “मी तरी काय सांगू? या श्रीबाबांच्या लीला आहेत आपण उगी राहावे व नुसते पहात बसावे, म्हणजे झालं” यावर श्री. जोशी गप्प राहिले.

श्री. जोशी हे निरपेक्ष असल्याने त्यांना नावलौकिक वगैरे कशाचीच अपेक्षा नव्हती. देह प्रारब्धाने आलेले सुखदुखाचे विवेचन न करता श्रीनारायणाचे चरणी आपण केलेली सर्व कर्म व त्यांचे फळ अर्पण करून मन मुक्त ठेवायचे, हा नित्य कार्यक्रम असून दृढ अभ्यासाने आपला देह हा मरेपर्यंत केवळ त्या परमेश्वर रुपी जगाचा दास व्हावा, हीच इच्छा असल्याने ते नेहमी परमानंदातचं असत.

एक दिवस ते तात्यासाहेब साठ्यांना म्हणाले, “तात्यासाहेब माझे इथले काम झाले. अण्णासाहेब गाडगीळांमुळे मला भगवंताचे दर्शन झाले. माझे नेत्र पूर्ण निवले आता कसलीही इच्छा नाही. जे हवे होते ते लाभले. आता कशाला राहायचे?” श्री साठे म्हणाले, “अहो, जायचे ठरवणारे आपण कोण? श्रीबाबांची आधी परवानगी घ्या तेव्हाच जाणे होईल.” इतर सेवेकरी तेथे होतेच, त्यांना वासुदेवरावांची एकंदर वागणूक पाहून हा गृहस्थ सामान्य नाही, हे पटले होते. त्यांचे विषयी मनात विलक्षण आपुलकी व आदर निर्माण झाल्याने ते म्हणाले, “अहो, एवढे आलात, दर्शन घेतलेत आता आपण श्रीबाबांकडे काहीतरी मागून घ्या. तुम्ही काहीही मागा, ते द्यायला श्रीबाबा पूर्ण समर्थ ओहेत. प्रत्यक्ष भगवंतच आहे तो! खरंच काहीतरी मागा.” जोशी मनापासून हसले व म्हणाले, “श्रीबाबांचे सुखकारक, मंगलदायक दर्शन मला झाले. मी कृतार्थ झालो. मला जे हवे होते, ते सर्व इथे मिळाले. आता कोणतीही इच्छा राहिली नाही. आता मला काहीही मागायचे नाही. या माझ्या नश्वर देहाचे श्रीसाईदर्शनान साफल्य झाले आहे.” त्यांचे हे विनयशील बोलणे ऐकूनही लोकांनी खूप आग्रहच धरला, तेव्हा जोशीबुवा म्हणाले, “तुम्ही एकत नाही ना, मग श्रीबाबांना प्रार्थना करा की, सत्यनारायण कंपनी दुकानावर जो उदरनिर्वाह चालला आहे तसाच चालू घ्या.”

दोन प्रहरी सर्व मंडळी श्रीबाबांच्या दर्शनाला द्वारकामाईत आली असताना, त्यांनी जोशीची मागणी श्रीबाबांपुढे मांडली. ती मांडताना श्री. जोशी कोणत्या कंपनीत

कसले काम करतात याबद्दल कुणीही काहीही बोलले नव्हते. त्यावेळी श्रीबाबा हसून म्हणाले, “यांना नारायणाने चटणी-भाकरीला कमी ठेवलंय का? त्यांनाच विचारा. त्यांची इच्छा नसताना तुम्ही त्यांच्यावर बळजबरी का करता?” श्रीबाबांचे हे बोल ऐकून सर्वांना आश्चर्य वाटले. जोशी मात्र बाबांचे बोलणे ऐकून खूष झाले. श्रीबाबा किती अंतज्ञानी आहेत! त्यांना काही सांगावे लागले नाही, माझ्यात व इतर मंडळीत झालेले संभाषण त्यांना दुरुनही कळले, हा विचार मनात येऊन त्यांनी मनातल्या मनात आपल्या देवाला वंदन केले. पुढे जोशींनी राहावे की जावे, अशी विचारणा केली. तेव्हा श्रीबाबा म्हणाले, “अशा निरपेक्ष जीवांना जाण्यायेण्याची परवानगी मागण्याची गरज नाही. त्यांनी मनाला येईल तेव्हा यावे आणि मनाला वाटेल तेव्हा जावे. तेवढी त्यांची पात्रता आहे.” तो गुरुवारचा दिवस होता. तेव्हा गाडगीळ म्हणाले, “जोशीबुवा, येथला प्रसाद बरोबर घेऊन जा बर.” गाडगीळांच्या सांगण्याप्रमाणे जोशीबुवा बापूसाहेब जोगांकडे प्रसाद मागायला गेले तेव्हा तिघांना तीन बर्फीचे तुकडे मिळाले. मुक्कामाचे जागी हा प्रसाद घेऊन येताच गाडगीळांनी तो पाहिला आणि म्हणाले, “हा प्रसाद पुरणार नाही, आणखी आठ आणे घेऊन जा व बर्फी आणा. हे ऐकून ते जायला निघतायत तो एक इसम संबंध बर्फीचे ताट घेऊन आला व म्हणाला, “श्रीबाबांनी हा प्रसाद खास गाडगीळांच्या पाहुण्यांसाठी पाठवला आहे.” हे ऐकून गाडगीळ व जोशी यांना बाबांना प्रसादाबद्दल कसे कळले, यांचे आश्चर्य वाटले व इच्छा पूर्ण झाली म्हणून आनंदही वाटला. तो दिवस शिरडीत बाजार भरण्याचा होता. कुणीतरी नमुन्यादाखल म्हणून ओल्या भुईमुगाच्या शेंगा श्रीबाबांपुढे आणून ठेवल्या. पण भक्तजनांनी त्या खाऊन संपवून टाकल्या तेव्हा गाडगीळांनी एक रूपया देऊन एका माणसाला शेंगा आणायला पाठवले. त्याला वाटेतच अडवून श्री. तात्यासाहेब साठे म्हणाले, “अरे, कुठे जातोयस?” तो म्हणाला, “गाडगीळांनी स्थांच्या पाहुण्यांना शेंगा आणण्यासाठी रूपया दिलाय, त्यांच्या शेंगा घेऊन येतो.” साठे म्हणाले, “अरे, थांब, जाऊ नकोस. अरे, बाबांची आशा झालीय की, प्रथम आलेल्या दोन पोती शेंगापैकी दोन टोपल्या शेंगा गाडगीळांना व त्यांच्या पाहुण्यांना इथेच खायला द्या व नंतर ते मागतील तितक्या त्यांना घरी न्यायला द्या व उरलेल्या शेंगा गोरगरीबांना वाटून टाका.” साठेसाहेबांचे हे उद्गार ऐकून गाडगीळ व जोशी यांना आनंदाचा गहीवर आला. आपला साईश्वर काय काय लीला दाखवील, ते सांगता येणार नाही. तो खरोखरीच, सर्वातर्याभी, भक्तवत्सल, प्रेमळ अशी आईच आहे, हा विचार मनात येऊन त्यांचे डोके आनंदाश्रूनी डबडबून आले. त्यानंतर सर्वांचा प्रेमळ निरोप घेऊन मोठ्या आनंदित मनाने ते सोलापूरला परत आले. त्यांचा मुळातच प्रसन्न असलेला चेहरा शिरडी यात्रेहून आल्यावर आणखीनच प्रमुदित झाला आहे, असे त्यांच्या सत्यनारायण कंपनीत काम करणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीला वाटत होते.

पाच सहा दिवसांनी त्यांच्याच कंपनीत काम करणाऱ्या भक्तिपरायण गोविंद धोऱे पानसरे यांना बोलावून जोशीबुवा म्हणाले, “गोविंदराव, तुम्ही शिरडीत जाऊन

श्रीबाबांचे दर्शन घ्या. तुमचे जन्माचे कल्याण होईल. त्यांचे भक्तांवरचे प्रेम, त्यांचे अंतज्ञान, त्यांची कृपादृष्टी याबद्दल मी काय बोलू! तो नुसता बोलून दाखविण्याचा विषय नव्हे. हृदयाच्या आतल्या गाभ्यात तो जतन करून ठेवावयाचा. मला वाटले आजच तुम्ही शिरडीला जावे. हे घ्या १० रुपये. कसलीही काळजी न करता बाहे पडा. तो शिरडीश्वर तुमची सर्व काळजी घेईल. श्रीबाबांचे मनसोकृत दर्शन घ्या. चौर दिवस आनंदात राहा. तुम्हाला श्रीबाबांचा प्रत्यक्ष अनुभव येईलच. आणि हे जमल्यास तेवढं फोटोचं पहा.”

श्री. गोविंदराव पानसन्यांना जोशीबुवांनी सांगितलेल्या गोष्टीवरून श्रीबाबांना पहाण्याची उत्सुकता होतीच. जोशीबुवांनी दिलेले पत्र घेऊन ते निश्चिंत मनाने शिरडीत आले. श्री. गाडगीळ व साठे यांनी जोशीबुवांचे पत्र पाहून पानसन्यांची उत्तम व्यवस्था ठेवली. दुपारी विश्रांती घेऊन झाल्यावर त्यांना श्रीबाबांचे दर्शनही घडविले. जोशीबुवांनी वर्णन केल्याप्रमाणे खरोखरच श्रीसाईबाबा प्रत्यक्ष परमेश्वर आहेत, हा विचार श्री. पानसन्यांच्या मनात येतोय, तोच श्रीबाबा म्हणाले, “अरे, तुला सत्यनारायण कंपनीच्या जोशीबुवांनी फोटो काढायला पाठवलंय ना? मग बसलास काय? तुल पाहिजे तसा फोटो घे. आपण काहीही बोलायच्या आधीच श्रीबाबांना फोटोबद्दल कसे काळले. याचं आश्चर्य वाटून श्री. पानसरे श्रीबाबांचे मुंखाकडे टक लावून पाहू लागले. तेव्हा बाबा परत म्हणाले, “अरे, वाट कसली पहातोस? काढ, पाहिजे तसे फोटो काढ.” आता मात्र भानावर येऊन श्री. पानसन्यांनी श्रीबाबांचा दगडावर बसलेला व उभा” (खांबाला टेकून) असे फोटो काढून घेतले. सर्व मंडळी चकीत झाली. कारण यापूर्वी श्रीबाबांनी कुणालाही आपला फोटो काढू दिला नव्हता. फोटो काढल्यानंतर श्रीबाबांनी पानसन्यांना आपल्याजवळ ४ दिवस ठेऊन घेतले. अनेक शुभाशीर्वाद दिले. नंतर ते श्रीबाबांची आज्ञा घेऊन जायला निघाले, तेव्हा बाबा म्हणाले, “अरे, फोटोची किंमत वाजवीपेक्षा जास्त घेऊ नकोस हो. बाकी तू सत्यनारायण कंपनीच्या जोशीबुवांचा पट्टशिष्य आहेस, तेव्हा ते तुला कधीही जास्त किंमत घेऊ देणार नाहीत. त्यांच्याच आशीर्वादाने तुझे कल्याण होणार आहे. बरे, ये आता. अशीच माझी आठवण ठेवा. तुम्हाला काही कमी पडणार नाही.”

अत्यंत समाधानी मनस्थितीत पानसरे परत सोलापूरला आले. आल्यावर अतिशय आनंदाने, प्रफुल्ल अंतःकरणाने त्यांनी सगळ्या गोष्टी श्री. जोशीबुवांना सांगितल्या. तेव्हा जोशीबुवांना प्रेमाचा परम गहिवर येऊन, त्यांनी अनन्यभावाने आपल्या श्रीसाईपरमात्म्याला शिरडीच्या दिशेने हात जोडून पुन्हा पुन्हा अभिवादन केले.

(‘शिरडीचे साईबाबा’ पुस्तकाच्या आधारे)

श्री. खापडे यांची शिरडी दैनंदिनी

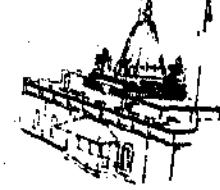
- साईनंद

बुधवार, दि. २४ - १ - १९९२

आज तसे काही एक कारण नसताना मी बराच वेळ पर्यंत झोपून राहिलो. उठल्यावर प्रत्येक कामात उशीर होत गेला. त्यामुळे मला प्रत्येक दैनंदिन कार्यक्रमात नाहीशी घाई करावी लागली. माझ्याप्रमाणे दिक्षित यांनीही उठावयास उशीर झाला. आणि त्यामुळे असे वाटले की, जवळजवळ प्रत्येकालाच काही ना काही तरी घाई करावी लागली. आम्ही साईबाबांचे, ते बाहेर पडत असतानाचे वेळी दर्शन घेतले आणि नंतर उपासनी, भीष्म व बापूसाहेब जोग यांचेबरोबर परमामृताचे वाचन केले. त्यानंतर मी साईबाबांच्या दर्शनासाठी मशिदीत गेलो. लक्ष्मीबाई कौजलगी, आम्ही परमामृत ग्राहाचे वाचन करीत असताना खोलीत आली व त्यामध्ये सामील झाली आणि मी मशिदीत पोचल्यानंतर ती मशिदीत आली. साईबाबांनी तिला आपली सासू आली, असे म्हटले आणि ती बाबांना ज्याप्रकारे वंदन करायची, त्यावर एक विनोद पण त्यांनी केला. यामुळे मी असा तर्क केला की, बाबांनी तिला जणू आपली शिष्याच म्हणून खीकार केला आहे. दुपारची आरती नेहमीप्रमाणे शांततेने पार पडली. आरतीहून परतल्यावर मी कोपरगावचे मामलेदार श्री. साने यांना व्हरांड्यामध्ये बसलेले पाहिले. कबरस्तान व स्मशान घाट हटवून गावठाणचे विस्तार कार्य व सारा वसुलीचे कार्य कुरीत होते. भोजनानंतर मी काही पत्रे लिहिण्याचा यत्न केला खरा, पण श्री. साने ग्रांचेबरोबर गप्पागोष्टीच करीत बसलो. नंतर दिक्षितांनी रामायणाचे वाचन केले आणि नंतर मी मशिदीत साईसाहेबांचे दर्शनार्थ गेलो. परंतु श्रीनी सर्वानाच लौकर निरोप देला होता म्हणून मी उद्दी घेतली आणि चावडी जवळ उभा राहिलो. तिथे मला एक गुसलमान कबीर पंथी सद्गृहस्थ भेटला. तो काही दिवसापूर्वी सथाचे व असनारे ग्रांचेबरोबर अमरावतीस आला होता. सायंकाळी वाड्यात आरती झाली व रात्री गवडीत शेजारती झाली. मी नेहमीप्रमाणे मोरचेल धरला. होता.

गुरुवार, दि. २५ - १ - १९९२

आज सकाळी माध्वराव देशपांडे यांनी मला उठविले. मला उठविल्यानंतर ते हणाले की, मला जाग आणण्यासाठी आपणास अनेकदा हाका माराव्या लागल्या. मी गार्थना केली आणि काकड आरतीस गेलो. साईबाबा शांततेने मशिदीत गेले. परंतु आल्यावर आम्ही परमामृताचा वर्ग घेतला. त्यात उपासनी, बापूसाहेब जोग, भीष्म आणि श्रीमती कौजलगी पण सामील झाले होते. आम्ही महावाक्य विवेक हा अध्याय समाप्त केला. नंतर आम्ही साईसाहेबांना ते बाहेर जाताना व ते बाहेरुन परत मशिदीत आल्याचेही दोन्ही वेळा पाहिले. दुपारची आरती नेहमीप्रमाणे झाली आणि साईसाहेबांनी आज अनेकदा मला चिलीम ओढावयास दिली. भोजनानंतर मी काही

वेळ झोपलो आणि मंग उठल्यावर रामायणाचे आम्ही वाचन केले. दीक्षितांनी वाचन केले व त्यानंतर साईबाबांच्या दर्शनास आम्ही गेलो. ते प्रसन्न मुद्रेत होते. रात्री वाज्यात आरती झाली आणि त्यानंतर भीष्मांचे भजन व दीक्षितांचे रामायण वाचन होते. झाले. मी हे सत्य स्पष्ट करतो की, सायंकाळी रघेटीस जाताना साईबाबांनी मले श्रीमती लक्ष्मीबाई कौजलगी हिचा जवळजवळ सगळाच पूर्व इतिहास कथन केले त्यात तथ्य असल्याने मी तो सत्य मानला आहे.

अर्चना !

मनापासूनी साईंची भक्ती जो निशिदिनी करी
निःस्वार्थ वृत्ती ठेवूनी परमकल्याण जो करी
साईंस मानी जो आई बाप तो करी चाकरी
सात्विक पिंड मंग त्याचा जाहला जगतांतरी ॥१॥

आठवी साईंला नित्य श्वासोच्छाश्वासी क्षणोक्षणी
कायावाचामने जाई साईचरणी लीन होउनी
विश्वास पूर्ण ठेवूनी साईचा दास म्हणवूनी
साई त्याची करी पूर्ण वांछिते भाव पाहूनी ॥२॥

आधार एक तो साई भार त्यावरी टाकूनी
भोग भोगीत प्रारब्धे साईंचे नाम घेऊनी
भक्ती तैसी देई शवित साई पाठीशी राहूनी
चित्तांत साई साठवि तो जाहला दिव्य जीवनी ॥३॥

अनंदकंद साई सुखदायी खरोखरी
भाव ज्याचा जसा त्याला पावतो हृदयांतरी
भूतमात्रावरी माया सर्व जीवांवरी करी
परदुःखे निवारी जो त्याच्या राहे बरोबरी ॥४॥

कङ्गलिंबपर्णानाही आणिली माधुरी खरी
वृक्षारक्षाषौधीयुक्त उदी मानसी संचरी
ईच्छाशक्तीन्य लाभोनी सिद्धीही लाभते खरी
तल्लीन साईरूपी झाला झाला तो धन्य भूवरी ॥५॥

म्हणा आतो मुखे साई साई आत्मा मनी आणा
बघा आतां जिथे तिथे साई विश्वी बहुगुणा
स्वतःस पूर्ण विसरा हो साई पूर्णसि—अर्चना—
“सर्वाना सुखी ठेवी भो येऊ दे करुणा मनां ॥६॥

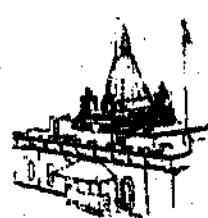
— श्री. बा. ना. तळवाडकर
रावळगांव.

श्री साईसहस्र नामावली

— श्री. संजीव चंदने
कल्याण.

(मागील अंकावरुन क्रमशः)

१५) श्री साई संदर्भ नमो नमः	२२८) श्री साई देवाधीदेव नमो नमः
१६) श्री साई सुखकर मूर्ती नमो नमः	२२९) श्री साई दुःख हर्ता नमो नमः
१७) श्री साई दत्त देवाय नमो नमः	२३०) श्री साई द्वारकानाथ देवाय नमः
१८) श्री साई दाता नमो नमः	२३१) श्री साई दीपज्योती नमो नमः
१९) श्री साई दत्त अवतार नमो नमः	२३२) श्री साई धर्मचिरण नमो नमः
२०) श्री साई दातृत्व नमो नमः	२३३) श्री साई दत्तगुरवे नमः
२१) श्री साई दत्तात्रय नमो नमः	२३४) श्री साई धर्मवृत्ती नमो नमः
२२) श्री साई दर्शन नमो नमः	२३५) श्री साई दरबार नमो नमः
२३) श्री साई देवाय नमो नमः	२३६) श्री साई ध्यास नमो नमः
२४) श्री साई दान नमो नमः	२३७) श्री साई दयावंत नमो नमः
२५) श्री साई दास नमो नमः	२३८) श्री साई दुरीत निवारी नमो नमः
२६) श्री साई दामोदर देवाय नमः	२३९) श्री साई धूप नमो नमः
२७) श्री साई दक्ष नमो नमः	२४०) श्री साई दिवाकराय नमो नमः
२८) श्री साई दीप नमो नमः	२४१) श्री साई दासा विसावा नमो नमः
२९) श्री साई द्वारकेश्वराय नमो नमः	२४२) श्री साई देवर्षी नमो नमः
३०) श्री साई देहधारी नमो नमः	२४३) श्री साई दयासागर नमो नमः
३१) श्री साई दुर्गेश नमो नमः	२४४) श्री साई धन नमो नमः
३२) श्री साई द्वारकामाई नमो नमः	२४५) श्री साई धूनी नमो नमः
३३) श्री साई दिव्यतेज नमो नमः	२४६) श्री साई ध्यान मर्ग नमो नमः
३४) श्री साई दीनानाथाय नमो नमः	२४७) श्री साई निंबस्थानाय नमो नमः
३५) श्री साई दशरथाय नमो नमः	२४८) श्री साई रामाश्रय नमो नमः
३६) श्री साई धाम नमो नमः	२४९) श्री साई विद्यासुख दाता नमो नमः
३७) श्री साई दिव्यत्व नमो नमः	२५०) श्री साई ईश्वत्व नमो नमः
३८) श्री साई देवरूपाय नमो नमः	२५१) श्री साई अगम्य लीला नमो नमः
३९) श्री साई दयाधनि नमो नमः	२५२) श्री साई एकनाथाय नमो नमः
४०) श्री साई दिनकराय नमो नमः	२५३) श्री साई अलौकिकता नमो नमः
४१) श्री साई दिनबंधु – देवाय नमः	२५४) श्री साई अवतार देवाय नमः
४२) श्री साई देवदत्त नमो नमः	२५५) श्री साई आविष्कार नमो नमः
४३) श्री साई दिनोद्धारक नमो नमः	२५६) श्री साई आधार नमो नमः
४४) श्री साई दिनदयाळा नमो नमः	२५७) श्री साई अकार स्वरूप नमो नमः
४५) श्री साई द्रव्यसमर्पण नमो नमः	२५८) श्री साई अमर नमो नमः
४६) श्री साई धरणीनंदनाय नमो नमः	२५९) श्री साई अनसुया सुत नमो नमः
४७) श्री साई दिव्य कांती नमो नमः	२६०) श्री साई अनीरुद्धाय नमो नमः

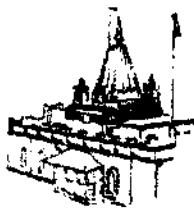

२६१) श्री साई आकाशानन्दाय नमो नमः	२९९)	श्री साई औंकारेश्वराय नमः
२६२) श्री साई अभंग नमो नमः	३००)	श्री साई औदुंबर प्रसादाय नमो नमः
२६३) श्री साई अनन्ताय नमो नमः	३०१)	श्री साई अभिषेक नमो नमः
२६४) श्री साई आत्यानंद नमो नमः	३०२)	श्री साई आश्चर्य नमो नमः
२६५) श्री साई आशीर्वद नमो नमः	३०३)	श्री साई अक्षय स्वरूप नमो नमः
२६६) श्री साई अरविंदाय नमो नमः	३०४)	श्री साई आनंद यात्री नमो नमः
२६७) श्री साई अंतर्ज्ञानी नमो नमः	३०५)	श्री साई आत्म संतोष नमो नमः
२६८) श्री साई अंतःकरण स्वरूप देवाय नमः	३०६)	श्री साई आनंद-कुंदा नमो नमः
२६९) श्री साई आशिर्वद्यन नमो नमः	३०७)	श्री साई आल्हाद नेत्र नमो नमः
२७०) श्री साई अद्भुतलीला नमो नमः	३०८)	श्री साई अन्नपूर्णा नमो नमः
२७१) श्री साई अनाथनाथ नमो नमः	३०९)	श्री साई आनंद-धन नमो नमः
२७२) श्री साई अहंकार नाशक देवाय नमः	३१०)	श्री साई अध्यात्मज्ञान नमो नमः
२७३) श्री साई अल्ला मालिक नमो नमः	३११)	श्री साई अखंड नाम नमो नमः
२७४) श्री साई आसन नमो नमः	३१२)	श्री साई अनुमान नमो नमः
२७५) श्री साई अपरंपार नमो नमः	३१३)	श्री साई अरुणोदय नमो नमः
२७६) श्री साई अविनाशी नमो नमः	३१४)	श्री साई अमरदिनाय नमो नमः
२७७) श्री साई आसरा नमो नमः	३१५)	श्री साई एकात्मता नमो नमः
२७८) श्री साई अमृतधारा वाणी नमो नमः	३१६)	श्री साई अजरामर नमो नमः
२७९) श्री साई अशरीर वाणी नमो नमः	३१७)	श्री साई आनंदवृत्ती नमो नमः
२८०) श्री साई अनुभवानन्दाय नमो नमः	३१८)	श्री साई अंगारा-शक्ती नमो नमः
२८१) श्री साई अंजनीसूत नमो नमः	३१९)	श्री साई आनंदनाथाय नमो नमः
२८२) श्री साई आदीनाथाय नमो नमः	३२०)	श्री साई आराध्य दैवत नमो नमः
२८३) श्री साई आश्रीत नमो नमः	३२१)	श्री साई आनंद सागर नमो नमः
२८४) श्री साई अगाधलीला नमो नमः	३२२)	श्री साई विश्वरूपाय नमो नमः
२८५) श्री साई औषध नमो नमः	३२३)	श्री साई विष्णवे नमः
२८६) श्री साई अनुभव नमो नमः	३२४)	श्री साई विश्व देवाय नमः
२८७) श्री साई आनंदाय नमो नमः	३२५)	श्री साई वाक् सुधा नमो नमः
२८८) श्री साई औंकाररूप नमो नमः	३२६)	श्री साई वत्सल रूप नमो नमः
२८९) श्री साई अगाध शक्ती नमो नमः	३२७)	श्री साई विश्वभराय नमो नमः
२९०) श्री साई अमरपद नमो नमः	३२८)	श्री साई विलास नमो नमः
२९१) श्री साई अक्षरधाम नमो नमः	३२९)	श्री साई विश्वनाथाय नमो नमः
२९२) श्री साई अक्षता नमो नमः	३३०)	श्री साई वासुदेवाय नमो नमः
२९३) श्री साई अर्घ्ना नमो नमः	३३१)	श्री साई विनायकाय नमः
२९४) श्री साई अवधूत नमो नमः	३३२)	श्री साई विचार नमो नमः
२९५) श्री साई अच्युताय नमो नमः	३३३)	श्री साई वाचक नमो नमः
२९६) श्री साई अनंत लिला नमो नमः	३३४)	श्री साई विजय ग्रंथ नमो नमः
२९७) श्री साई अभयवद नमो नमः	३३५)	श्री साई विवेक नमो नमः
२९८) श्री साई आदित्य नारायण नमो नमः	३३६)	श्री साई विजय नमो नमः

३३७) श्री साई विश्वास नमो नमः	३७५) श्री साई वरदहस्त नमो नमः
३३८) श्री साई विश्वानन्दाय नमो नमः	३७६) श्री साई विद्या दयासागर नमो नमः
३३९) श्री साई विद्यानन्दाय नमो नमः	३७७) श्री साई विकल्प नमो नमः
३४०) श्री साई वसंत नमो नमः	३७८) श्री साई वामनाय नमो नमः
३४१) श्री साई वारकरी नमो नमः	३७९) श्री साई ज्ञानराज नमो नमः
३४२) श्री साई विद्याधर नमो नमः	३८०) श्री साई कृष्ण नमो नमः
३४३) श्री साई वैराग्य नमो नमः	३८१) श्री साई काव्य नमो नमः
३४४) श्री साई विरोध नमो नमः	३८२) श्री साई कुल दैवताय नमो नमः
३४५) श्री साई वेदांत नमो नमः	३८३) श्री साई कलीयुग देवाय नमः
३४६) श्री साई विश्वास समर्थाय नमो नमः	३८४) श्री साई केशवाय नमः
३४७) श्री साई वचनामृत नमो नमः	३८५) श्री साई किर्तन नमो नमः
३४८) श्री साई विसावा नमो नमः	३८६) श्री साई किशोर नमो नमः
३४९) श्री साई वंदन त्रिवार नमो नमः	३८७) श्री साई करुणामूर्ती नमो नमः
३५०) श्री साई व्यक्त स्वरूपाय नमो नमः	३८८) श्री साई कृपा सागर नमो नमः
३५१) श्री साई विश्वपालक नमो नमः	३८९) श्री साई कमलाकांत नमो नमः
३५२) श्री साई विचारवत नमो नमः	३९०) श्री साई कुबेर नमो नमः
३५३) श्री साई विश्वनायक नमो नमः	३९१) श्री साई कृपावंत नमो नमः
३५४) श्री साई विष्णुरूप नमो नमः	३९२) श्री साई कल्याण नमो नमः
३५५) श्री साई वैभव नमो नमः	३९३) श्री साई किमया नमो नमः
३५६) श्री साई वाचा सिद्धी नमो नमः	३९४) श्री साई कल्पतरु नमो नमः
३५७) श्री साई विश्वात्मक नमो नमः	३९५) श्री साई किर्ती नमो नमः
३५८) श्री साई वृत्ती नमो नमः	३९६) श्री साई कृष्णनाथाय नमो नमः
३५९) श्री साई विष्णुनाम देवाय नमो नमः	३९७) श्री साई करुणासिंधु नमो नमः
३६०) श्री साई विश्वेवर नमो नमः	३९८) श्री साई कुंकूम नमो नमः
३६१) श्री साई विद्यासागर नमो नमः	३९९) श्री साई कोटी भास्कर नमो नमः
३६२) श्री साई विश्वाधार नमो नमः	४००) श्री साई कृपालोभ नमो नमः
३६३) श्री साई विकार-दमना नमो नमः	
३६४) श्री साई विघ्न हर्ता नमो नमः	
३६५) श्री साई वासुदेव नंदनाय नमो नमः	
३६६) श्री साई व्यंकुशाय नमो नमः	
३६७) श्री साई विधाता नमो नमः	
३६८) श्री साई वेद स्मृती नमो नमः	
३६९) श्री साई विपुलता नमो नमः	
३७०) श्री साई वात्सल्य नमो नमः	
३७१) श्री साई वसुंधरा स्वरूप नमो नमः	
३७२) श्री साई विविध देवरूप नमो नमः	
३७३) श्री साई विठ्ठल नमो नमः	
३७४) श्री साई विभूती नमो नमः	

(क्रमशः)

श्री बाबांचे सिंहासन

— श्री. कृ. भा. देशमुख

रामबाग कॉलनी,

तीर्थ को. हौ. सोसायटी, ब्लॉक नं. १

श्रीमान हॉटेल समोर, पौड रोड,

पुणे-४११ ०३८.

बायजाचा नवरा व मुलगा जेवून बाहेर पडले. भिक्षेची वेळही, टक्कून गेली. बाबा अजून का बरे आले नाहीत म्हणून बायजा चिंतातूर झाली. तिच्या मातृ-हृदयाला रंहावले नाही. तिने टोपलीत भाजी भाकरी व चटणी ठेवली. दुसऱ्या हातात पाण्याचा तांब्या घेऊन घाईघाईने ती मशिदीकडे निघाली. जाताना मनात भिती वाटत होती, कारण गोल्याच आठवड्यात बाबांनी तिच्या मनातील अभिमान घालविण्यासाठी तिच्या जेवणाचा अळ्हेर केला होता. शिवाय गेले आठ दिवस ते तिच्या घराकडे फिरकले पण नव्हते. बाबांना भक्ताला झालेला अभिमान आवडत नसे. पोटच्या पोरापेक्षाही अधिक माया करणारा हा प्रेमळ जीव मात्र बेचैन झाला होता. ती मशिदीत पोहचली. बाबा मशिदीत नव्हते. अब्दुल एकटाव बसला होता. तिने अब्दुलला विचारले, “काय रे पोरा, बाबा कुठे गेले?” अब्दुल म्हणाला, “बायजामाय थोड्या वेळापूर्वीच बाबा मला सांगून रानात निघून गेले.”

बायजा म्हणाली, “अरे, या वक्ताला? उपाशीच गेला असेल.” कळवळून तिच्या तोङ्डून शब्द बाहेर पडले,” काय रे पोरा, तू जेवलास का?” बायजाने विचारले. “नाही माय, शिवाय आज बाबांनी भिक्षा पण आणली नाय. बाबांनी मला घरी जावयास सांगितले होते पण मशिदीत कुणी नाही म्हणून मीच घरी गेलो नाही.” अब्दुल उत्तरला.

“अरे देवा, तू पण उपाशी हायेस व्हय? अरे हे घे, उपाशी नग राहूस” असे म्हणून बायजाने टोपलीतील शिदोरी त्याच्यापुढे ठेवली. अब्दुलने जेवायला सुरुवात केली. बायजा मात्र घरी गेली. तीन भाकऱ्या थापल्या. चटणी, भाकर, भाजी टोपलीत ठेवून ती बाबांच्या शोधाकरिता रानाकडे निघाली. अब्दुलला बायजाने जेवायला घातले, हे बरे केले कारण कुणीही उपाशी राहिले की, सर्वांतर्यामी वास करणाऱ्या या देवाला ते आवडत नसे. कडकडीत उन पडलं होतं. बायजा जंगलाची पायवाट तुडवीत निघाली होती. भाकरीचे टोपले घेऊन ती वणवण भटकत होती. थकली होती, तरीपण चालत होती. पोटात कावळे कोकलत होते पण बाबांचा शोध लागत नव्हता. शेवटी ती पायवाट सोङ्गून आडरानात शिरली. पायात काटे बोचत होते. दगडही टोचत होते. पण आज बाबांचा शोध घ्यावयाचा याच निर्धाराने ती चालत होती. शेवटी तिला चालवेना. ती थकली व विश्रांतिसाठी एका झाडाखाली बसली. तिने सहज समोर पाहिले. गर्द गडीत एका पिंपळाच्या झाडाखाली शिळ्वेवर बाबा ढोळे मिटून ध्यान लावून बसले

होते. बायजा हातात भाकरीचं टोपले व दुसऱ्या हातात तांब्या घेवून हळूच बाबांच्या शेजारी जाऊन उभी राहिली. तिच्या थकलेल्या व भुकेल्या अवस्थेचं स्पंदन बाबांच्या हृदयात सुरु झाले. त्यांची समाधी उतरली. त्यांनी डोळे उघडून पाहिले. समोर बायजा उभी होती. बाबा म्हणाले, “अब्दुलला जेवायला घातलेस, लई बेस केलस बघ. पाहिलेस ना, पोराला घरी जायला सांगितले होते, पण नाही गेला, तिथेच बसून राहिला. बायजा माय, कशाला इतका त्रास घेतेस या फकिरासाठी? सारे रान तुडवलेस माझ्यासाठी, आण ती भाकरी,” बाबा म्हणाले. “देवा तू जेवला नाहीस की, मला बी जेवण सुचत न्हाय,” बायजा म्हणाली.

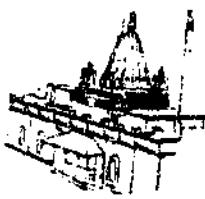
“पण माय, मी आता रोजच इथे येणार हाय,” बाबा म्हणाले. “का रे बाबा, मशिदीत तुझे ध्यान लागत नाही क्य, मग येवढ्या लांब काट्याकुट्यात कशाला येतोस?” बायजा म्हणाली. “बायजा माय, हा दगड मला लई आवडतो आणि त्यावर बसले की सहज समाधी लागते. बसल्या जागी जगाची दुःख कळतात आणि शरीर येथे ठेवून मला त्याची सेवा करता येते,” बाबा म्हणाले.

बायजा म्हणाली, “मला यातलं काय बी कळत नाय, तुला हाच घोडा पाहिजे असेल तर मशिदीत नेवून ठेवते.” “बायजा माय, घोडा लई जड हाय”, बाबा म्हणाले. “असू दे. सारा गाव तुझा शब्द झेलायला तैयार है, आटप लौकर” बायजा म्हणाली. बाबांनी भाकर खाल्ली, पाणी प्याले. तिला देव जेवल्याचा आनंद झाला. बायजाने दुसऱ्याच दिवशी गावकन्यांच्या मदतीने ती शीळा मशिदीत बसविली. जगातला संतांचा राजा या दगडी सिंहासनावर आरुढ होऊ लागला. जणू कृष्णाचाच या द्वारकामायीतील या सिंहासनावर राज्याभिषेक झाला. द्वारकामाई सतत तेवत राहणाऱ्या धुनीमुळे ही शोभा द्विगुणीत झाली. असा आहे इतिहास बाबांच्या सिंहासनाचा.

जे जे देखिजे भूत । ते ते जाणिजे भगवन्त ॥

— श्री. दी. ढी. सावन्त
बी. ए., एस. एच. एस. एस.
साहित्य-विशारद, अनु. पंडित,
रॉबर्ट मनी हायस्कूल कंपाऊंड,
स्टाफ क्वार्टस, खोली नं. १,
गॅटरोड, मुंबई - ४०० ००७.

श्रीकृष्ण भगवन्तानी भगवद्गीतेमध्ये अर्जुनाला सांगितले आहे की, ईश्वर फक्त तीर्थक्षेत्री, देवळात किंवा मशिदीमध्ये नाही, तर तो प्रत्येक प्राणीमात्रांच्या अंतःकरणात सदैव वास करीत असतो. पण सामान्य माणसे त्याला ओळखू शकत नाहीत. कै. मांडगूळकरांनी म्हटले आहे की, “नसे राऊळी वा नसे मंदिरी, ईशा वसतसे तव हृदन्मंदिरी!” याच सूत्रानुसार पशू, पक्षी, कीडा, मुँगी या सर्वांच्या आत्म्यांमध्ये

ईश्वराचा अंश वास करीत असतो. सर्व प्राणीमात्रांचा आत्मा एकच असतो, हे प्राचीन साधु-संतांपासून तो आधुनिक कै. गाडगे महाराजांसारख्या समाजसुधारक संतांनी सोप्या भाषेत सामान्य अडाणी लोकांना समजावून रसांगितले आहे.

श्री एकनाथ महाराजांनी देवाच्या अभिषेकासाठी दूरवरुन रामेश्वराहून आणलेले पवित्र नदीचे पाणी वाळवंटात तहानेने तडफडणाऱ्या गाढवाला पाजून त्याचा प्राण वाचविला व सर्वांना दाखवून दिले की, मानवाचा व प्राण्याचा आत्मा एकच आहे. विशेष महत्वाची गोष्ट म्हणजे, देवाच्या अभिषेकापेक्षा मुक्या प्राण्याचे प्राण वाचविणे, हे देवपूजेपेक्षा श्रेष्ठ व पवित्र आहे. श्री ज्ञानेश्वर महाराजांनी सुद्धा रेड्याच्या तोङ्डून वेद म्हणवून हेच दाखविले की, मानवाचा व प्राण्याचा आत्मा एकच आहे. म्हणूनच एका कवीने म्हटले आहे की, “कशास जाशी रामेश्वर तू कशास जाशी काशी? अरे, ईश असे तव हृदयासी॥” तसेच खन्या संतावे लक्षण म्हणजे, “जे कां रंजले गांजले। त्यांसी म्हणे जो आपुलो॥” याच उक्तीप्रमाणे ‘श्री साईसत्चरितात’ श्री साईबाबांच्या अलौकिक, चमत्कारिक व भूतदयेने ओतप्रोत भरलेली सत्य उदाहरणे प्रत्येक अध्यायातून वाचावयास मिळतात. सर्वच साईभक्तांना ‘श्री साईसत्चरित’ वाचावयास वेळ नसतो किंवा सर्वसामान्य लोकांना तो विकत घेऊन वाचणे शक्य नसते. म्हणून यातील निवडक, प्राण्यांच्या (भूताच्या) ठिकाणी भगवंताचे दर्शन घडविणारी दोन ठळक उदाहरणे मी खाली देत आहे.

१) एका संध्याकाळी ‘साईबाबा’ चावडीवर भिंतीस टेकून बसले असताना, ‘लक्ष्मी’ नावाची भक्तपरायण बाई तेथे आली. तिने आल्याबरोबर बाबांना नमस्कार केला. तेहा बाबा म्हणाले, “लक्ष्मी, मला फार भूक लागली आहे. त्वरीत जाऊन भाजी-भाकरी घेऊन ये.” बाबांची आज्ञा ऐकून ती ताबडतोब गेली. व ताजी भाकरी भाजून, भाजी, चटणी वगैरे घेऊन आली व तिने ते सर्व बाबांच्या समोर ठेवले. बाबांनी ताबडतोब ताटातील सर्व वस्तू उचलून समोरच्या कुत्र्यासमोर जशाच्या तशा ठेवून दिल्या. त्यातील भाकरीचा एक तुकडा सुद्धा स्वतः खाल्ला नाही. ते अकलित दृश्य पाहून लक्ष्मी बाबांना लटक्या रागाने म्हणाली, “हे हो काय बाबा, मी खास तुमच्यासाठी ताबडतोब जाऊन हातोहात गरम, गरम भाकरी भाजून आणल्या व तुम्ही त्यातील एक तुकडा सुद्धा न खाता कुत्र्याची धन केलीत, असं का? गावभर भटकणाऱ्या कुत्र्याचे इतके कौतुक का? हे ऐकताच बाबा समजावणीच्या स्वरात लक्ष्मीला म्हणाले, “हे बघ, मुक्या कुत्र्याची भूक शांत झाली. त्यामुळे माझे पोट सुद्धा आपोआप भरले. मी तृप्त झालो. लक्ष्मी, माझे एक वचन कायम लक्षात ठेव, “ज्या ज्या प्राणीमात्रांचे जीव (प्राण) भुकेने, तहानेने व्याकूळ झाले आहेत, त्यांना जे लोक अन्न व पाणी देऊन त्यांच्या अंतरात्मा तृप्त करतात, ते अन्न मलाच प्राप्त होते. कारण सर्व प्राणीमात्रांचा आत्मा एकच आहे. सर्व ठिकाणी माझा निवास आहे.”

वरील साध्या क्षुल्लक व्यावहारिक प्रसंगातून श्री साईबाबांनी एक महान् त्रिकालाबाधित सत्य सर्वांना दाखवून दिले. ऐसी होती साईबाबांची अगाध लीला! नाकलनीय कर्तृत्व ! !

ग्रंथपरीक्षण

मानवतेचा महान पुजारी गाडगेबाबा

- सौ. वासंती नांदेडकर

'भवितसंगम प्रकाशन'ने ऑगस्ट १९८७ मध्ये संत गाडगेबाबांच्या 'जीवन-कार्यावर आधारीत असे पुस्तक प्रसिद्ध केले आहे. पुस्तकाचे शिर्षक आहे 'मानवतेचा महान पुजारी - गाडगेबाबा'. या शिर्षकातच गाडगेबाबांनी मानवतेला बनुलक्ष्यून केलेले अवघे कार्य कलात्मकरित्या गुफले आहे. शीर्षकातील सूचकता लक्षणीय आहे. लक्षणीय अशा साठी की, जर अपवादाने महाराष्ट्रातील काही व्यक्ती संत गाडगेबाबांच्या कार्यासंबंधाने अनभिज्ञ असतील, अशा व्यक्तींनाही नुसत्या शिर्षकाकडे कटाक्ष टाकताच, गाडगेबाबांच्या कार्याची ओङ्करती ओळख व्हावी.

हे पुस्तक अवघ्या एकशे सोळा पृष्ठांचे आहे. पण पुस्तकात शब्दबद्ध केलेला आशय त्यात चितारलेल्या थोर विभूतीच्या जीवनकार्याला साजेसा महान आहे. या पुस्तकाचे स्वरूप 'चरित्र' या वाडमयप्रकारात मोडते.

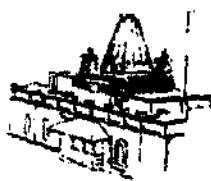
महाराष्ट्रातील संत परंपरा थोर आणि अभिमानास्पद आहे. ज्ञानेश्वर - नामदेव - बुकाराम - एकनाथ - रामदास या प्राचीन संतांवरोवरच विनोबाजी भावे, बाबा आमटे, गाडगेबाबा यांनाही आपण संत व्यक्ती म्हणून संबोधतो. अवकलकोटचे श्री स्वामी समर्थ किंवा शिरडीचे श्रीराईनाथ यांनाही आपण विभूती मानतो. थेडक्यात कोणत्याही काळातील संतांप्रमाणे, गाडगेबाबांनीसुद्धा आपल्या भोवतालच्या समाजातील लोकांमध्ये जागृती करण्याच्या प्रयत्न केला. ही वैचारीक जागृती त्यांनी नुसत्या शब्दांनी नाही केली तर प्रत्यक्ष कृतीने साधण्याचा प्रयत्न केला.

या त्यांच्या कार्याचे यथार्थ दर्शन श्री. सुधाकरजी सामंत यांनी आपल्या समर्थ श्रौतीने साकार केले आहे. खन्या अर्थाने गाडगेबाबांनी समाज प्रबोधन कसे केले, आदिवासी-मागा सवर्गीय, लुळे-पांगळे, अपंग यांच्यासाठी ते कोणकोणत्या मार्गानी इटले, स्वतःचा जीवनदीप इतरांच्या मार्गदर्शनासाठी कार्यरत करून, खन्या अर्थाने प्रकाशाचा मार्ग समाजातील लोकांसाठी कसा दाखवून दिला, या सर्व गोष्टीचा आढावा या पुस्तकात घेतलेला आढळतो.

हे पुस्तक वाचताना आपल्या ध्यानात येते, श्री सामंत यांची लेखणी प्रासादीक, सहज-सोष्या, भाषामाधुर्याने सतत बहरत गेली आहे.

मानवतेवरील अपार प्रेम, माणुसकीबद्दलची कणव आणि माणसातील देव जागा नरण्याची त्यांची वृत्ती ही संत गाडगेबाबांच्या जीवनातली ब्रीद त्रयी। श्री. सुधाकर सामंतांनी ती नेमकेपणाने मांडली आहे.

या पुस्तकाची उत्कृष्ट छपाई, मुख्यपृष्ठावरले बाबांचे बहुरंगीत बैठे फोटोचित्र व पुस्तकाच्या शेवटी दिलेले गाडगेबाबांचे सुविद्यार, पुस्तकाच्या अंतरंगात समावेश केलेली बाबांच्या जीवनातली फोटो-चित्रे या सर्वांमुळे पुस्तकाच्या रचना-सौदर्यात भर पडून ते आकर्षक बनले आहे.

थोडक्यात परंतु सूक्ष्मरित्या संत गाडगेबाबांच्या जीवन-कार्याचा आढावा घेण
पुस्तक. प्रत्येकाच्या संग्रही असायला हवे.

लेखक : सुधाकर सामंत

प्रकाशन – भक्तिसंगम, मुख्यपृष्ठ – अशोक कुडाळकर, किंमत : १५ रु.

गाडगेबाबांच्या सान्निध्यात

– सौ. वासंती नांदेलळ

‘भक्तिसंगम प्रकाशन’ने याच काळात म्हणजे ऑगस्ट १९८७ मध्ये, गाडगेबाबांविषयीचे दुसरे पुस्तकही प्रकाशित केले आहे. ते पुस्तक म्हण ‘गाडगेबाबांच्या सान्निध्यात.’

या प्रस्तुत पुस्तकाची पृष्ठसंख्या एकशे सहासष्ट असून, त्याचे लेखक आहेत, गुणवंतराव चराटे, पुस्तकाच्या शिर्षकाप्रमाणे श्री. चराटे यांनी आयुष्यातली दोनही ‘गाडगेबाबांच्या सान्निध्यात’ घालविली आहेत. त्यामुळे या पुस्तकात अनुभवविश्व अतिशय उत्कट आहे.

श्री. गुणवंतरावांनी स्वतः कथन केलेला, श्री. विजयानंद गावडे आणि श्री. सुधाकर सामंत यांच्या सहकाऱ्याने शब्दबद्ध झालेला हा अनुभव विश्वाचा खजिना, वाचकांनकीच प्रेरणादायी ठरावा. ही सुखद आठवणीची भक्तिफुले सुगंधित तर आहेतच पण महाराष्ट्रातील प्रत्येक घरा-घरात जाऊन, हा मानवसेवेचा सुगंध कलश प्रत्येक माणसाच्या अंतकरणापर्यंत जाऊन प्रसारीत क्वावा, त्यासाठी हे पुस्तक एक प्रभासाधन ठरावे आणि संत गाडगेबाबांच्या मानवसेवेचे आसिधारा व्रत साध्य झाल्या अंशातः समाधान मिळावे.

या पुस्तकात साकार झालेले, मानवसेवेचे प्रेरणादायी स्फुल्लींग जनसामान्यापर्यंत पोचावे आणि प्रत्येक मानवाच्या मनात - दुसऱ्या मानवाबद्दल आपलेपणाची जाणी निर्माण क्वावी, आपण सारे एकमेकांचे बांधव आहोत, ही जाण यावी. इतके गुण पुस्तकातले अनुभव जिवंतपणे प्रकट झाले आहेत. घरातील स्त्री-पुरुष, मुले-मुली, तरुण-म्हातारे, शोजारी-सोयरे या सर्वांना उपयुक्त असे हे संग्राह्य पुस्तक आहे.

या पुस्तकाची मांडणी सव्वीस प्रकरणात विभागली आहे. याची छपाई उत्कृष्ट असून ‘देवकीनंदन गोपाल’ या गाडगेबाबांच्या आवडत्या जप-नामात मुख्यपृष्ठावरत त्यांची छबी वेष्टीली आहे.

या पुस्तकाद्वारे संत गाडगेबाबांच्या हृदयात अखंड जागणारा करुणेचा हुंका प्रत्येक मानवी हृदयात घुमला पाहिजे, दुसऱ्या शब्दात सांगायचे तर प्रत्येकाच्या घरच्या ग्रंथसंग्रहालयात या अनमोल ग्रंथाची भर पडली पाहिजे.

लेखक - गुणवंतराव चराटे, **शब्दांकन -** संपादन - सुधाकर सामंत, प्रकाशन भक्तिसंगम

मचे श्रीसाईबाबांविषयक सामान्य ज्ञान किती आहे?

ढीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे बरोबर देता आत्यास तुमचे सामान्य ज्ञान बरे, तांची बरोबर उत्तरे देता आत्यास चांगले व सर्वच्या सर्व बरोबर देता आत्यास उत्तम ज्ञावे.)

श्रीसाई साधुच्या वेषात दोन लहान मुलांना घेऊन .... गावी देव मामलेदार यांचेकडे उन भोजन करून आले.

- अ) पालघर   ब) डहाणू   क) नालासोपारा   ड) नाशिक.
- २) रामदासीच्या पोथीतून .... पोथी काढून बाबांनी ती शामाला बक्षिस दिली.
- अ) विष्णूसहस्रनामाची   ब) गीतेची   क) हरीपाठाची   ड) मारुती स्तोत्राची
- ३) बंहाणपूरच्या बाईजावळ बाबांनी ..... जेवण मागितले होते.
- अ) आंबरस पुरीचे   ब) झुणकाभाकरीचे   क) पुरीभाजीचे   ड) खिचडीचे.
- ४) बाबांच्या महानिर्वाणाच्या वेळी त्यांच्या मुखात गंगोदक .... यांनी घातले.
- अ) बुटी   ब) काकारसाहेब महाजनी   क) लक्ष्मण भट्ट   ड) नानासाहेब नेमोणकर
- ५) शिरडीला साईबाबांचे वेळी .... हे ग्राम पाटील होते.
- अ) हनुमानप्रसाद जोशी ब) बापाजी देशपांडे क) रामचंद्र दादा ड) देव मामलेदार.
- ६) मेघाने बाबांना .... या दिवशी सचैल स्नान घातले.
- अ) आषाढी एकादशी ब) मकरसंक्रांत क) गुरुपौर्णिमा ड) भाऊबीज.
- ७) .... या दिवशी बाबांनी आपले सर्व कपडे काढून धूनीला अर्पण केले.
- अ) गुढी पाडवा ब) बलिप्रतिपदा क) विजयादशमी ड) रामनवमी.
- ८) .... हा बाबांच्या रनानाथे केवळ पाणी पिऊन रहात असे.
- अ) रामदासी   ब) रघू पाटील क) नेवासकर ड) बाळा शिंपी.
- ९) पुणे स्थानकावर बाबा कुणब्याच्या वेषात .... यांना भेटले.
- अ) मानकर ब) रामलाल क) विजयानंद ड) भाटे.
- १०) "अपना तकीया छोडना नही" असे बाबा .... यांना म्हणाले.
- अ) पंत ब) दासगणू क) मेघा ड) नूलकर.
- ११) 'चिंधी चोर' असे बाबा .... म्हणाले.
- अ) बुटीना ब) दीक्षितांना क) देवांना ड) रामलालला.
- १२) बाबांच्या सहवासकालातील शिर्डी दैनंदिनी .... यांनी लिहिली आहे.
- अ) खापडे ब) चांदोरकर क) दाभोलकर ड) धरमसी.

— सदानंद चैदवणकर

उत्तरे

१३ - (८६ कृ - (६६ कृ - (०६ कृ - (८ कृ - (२ कृ - (०१ कृ - (३ कृ - (५ कृ - (६ कृ - (८ कृ - (६

शिरडी वृत्त नोव्हेंबर १९८७

या महिन्यात श्री साईबाबांच्या दर्शनासाठी बाहेरगावची भक्तमंडळी बरीच आहे होती. काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली, ती खालीलप्रमाणे—

कीर्तनः— १) श्री. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, संस्थान, पुजारी गवई-कीर्तनकार-प्रवचनकार यांची कीर्तने एकादशी व महत्वाच्या दिवशी झाली.

२) ह.भ.प. लक्ष्मण महाराज वाकचौरे, शिरडी.

३) ह.भ.प. सौ. सुमनताई वसंतराव पाठक, वैलापूर.

४) ह.भ.प. रामराव महाराज डुकरे, पेठ.

प्रवचनः— १) ह.भ.प. वासुदेव महाराज रामदासी, गंगाखेड.

२) ह.भ.प. सिताराम महाराज जगताप, आळंदी.

३) ह.भ.प. जनार्दनबुवा तांबे, पुणे.

४) ह.भ.प. विठ्ठल महाराज, हैद्राबाद.

भजन, गायन, वादन इ. १) श्री हनुमान भजनी मंडळ, मोरा कोळीवाडा २) कीर्तन अनुराग श्रीवारत्तव, गोरेगाव ३) श्रीमती शकुंतला श्रीवारत्तव, गोरेगाव ४) श्री अनुराग श्रीवारत्तव ५) सौ. तितीक्षा पी. बलसारी ६) सौ. आसावरी वायकुळ, घाटकोपर ७) श्री. निनाद वायकुळ ८) श्री. योगेशकुमार सकसेना, दिल्ली ९) श्री. सुरेंद्रकुमार सकसेना १०) श्री. तरसेन कपूर ११) श्री. जयप्रकाश १२) देवी चक्रवर्ती १३) उल्हास गजानन कुलकर्णी १४) श्री. हरीशकुमार जोशी, जबलपूर १५) अवनीशकुमार जोशी १६) श्री. वसंत कृष्णा पोकम, परेल १७) कु. अर्चना जोशी १८) श्री. शिवप्रसाद आश्रय पटेल १९) श्री. रास्ताराम दिनकर एडवणकर, विरार, २०) श्री. साईगुरुदत्त शिराळे, मुंबई २१) बाल शिवशाहीर विजय सखाराम तनपुरे, राहुण २२) श्री. जितेंद्र यादव प्रधान २३) श्री. बाळकृष्ण तनपुरे २४) श्री. चंद्रकांत शिराळे २५) श्री. अविनाश डहाळे २६) श्री. बन्टी बीवाल २७) श्री. कैलास उंडे २८) श्री. सुरेश तनपुरे २९) सौ. आशा गुलाणे, लंडन.

कार्तिकी एकादशी— सालाबादप्रमाणे कार्तिकी एकादशी निमित्त सोमवार, दि. ११. १९८७ रोजी रात्रौ ७ ते ९ कीर्तन झाले. रात्री श्रीच्या पालखी ती मिरवणु गावातून आल्यानंतर रात्री ११ वा. शेजारती झाली.

तुळशी विवाह— मंगळवार, दि. ३. ११. १९८७ रोजी सालाबादप्रमाणे श्रीहंदारकामाईत तुळशी विवाह कार्यक्रम संपन्न झाला. साईभक्त व संस्थान कर्मचाऱ्या संख्येने उपस्थित होते. मुलांनी फटाके, भुईनळे वाजवून आनंद व्यक्त केले.

डिसेंबर — ८७

या महिन्यात नाताळची सुट्टी असल्याने श्री. साईबाबांच्या दर्शनासाठी भक्तगर्दी जास्त प्रमाणात होती. शाळा, कॉलेजच्या बन्याचशा सहली आल्या होत्या.

काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली, ती खालीलप्रमाणे –

कीर्तन :

- १) ह.भ.प. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, संस्थान पुजारी (गवई), कीर्तनकार, प्रवचनकार यांची कीर्तने एकादशी व महत्त्वाच्या दिवशी झाली.
- २) ह.भ.प. लक्ष्मण महाराज वाकचौरे, शिरडी.

प्रवचन :

- १) ह.भ.प. गणपत बाबूराव भावे, दादर.

भजन, गायन, वादन इ. – १) श्री दत्तगुरु भजनी मंडळ, काटे, पिंपळगाव २) कु. कल्पना विश्वनाथ, सिकंदराबाद ३) कु. एस. साईनाथ ४) श्री. शैलेंद्रकुमार ५) पी. अंजया ६) सौ. चंदाताई तिवाडी ७) एकवीरा महिला भजनी मंडळ, पंढरपूर, ८) श्री. कीसन कस्तुरे ९) श्री. रत्नीश नागेश राव, मुंबई १०) श्री. अरुण करंगुटकर ११) श्री. वसंत जोशी १२) श्री. विलास पावसकर १३) श्री. यशवंत नाईक १४) श्री. नामदेव बेलणेकर १५) श्री. सुनील चव्हाण १६) श्री. बाळकृष्ण हिर्लेकर १७) श्री. बारकुशेठ मांडवकर १८) श्री. शशीकांत दळवी १९) श्री. सुरेश आंजरेकर २०) श्री. पं. विनायकराव लोंडे, इंदोर २१) श्री. पुरणमल अग्रवाल, इंदोर २२) श्री. कीशोर श्रोत्रीय, भोपाळ २३) श्री. संजय परळकर, मुंबई २४) श्री. मिलीद दत्ताराम मोहीते, परेल २५) श्री. खंडेराव गंगाधर राव कांबळे, सुरत २६) सौ. डी. विजयलक्ष्मी भागवत, विजयवाडा २७) जाटुगार श्री. श्रीधर कीर २८) सौ. शिल्पा श्रीधर कीर २९) कु. प्रसाद श्रीधर कीर ३०) श्री. कमलाकर सुकरु वाफेकर, विक्रोळी ३१) श्री. बाळकृष्ण मा. शिरके, बडोदा ३२) श्री. वसंत लक्ष्मण दाते ३३) श्री. पांडुरंग भगवंतराव वाघमारे ३४) श्री. भरत एच. जोशी ३५) श्री. मनोहर कदम, कल्याण ३६) श्री. रमेश दुबे ३७) कु. निनाद कल्याण ३८) श्री. रत्नलाल शर्मा ३९) श्री. ईश्वरचंद्र चव्हाण ४०) श्री. दत्ताराम लक्ष्मण साटले, मुंबई ४१) श्री. पुरुषोत्तमराव गांवकर.

दत्तजयंती कार्यक्रम :-

सालाबादप्रमाणे शुक्रवार, दि. ४-१२-८७ रोजी दत्तजयंती साजरी करण्यात आली. दुपारी ४.३० ते ६.०० पर्यंत संस्थान पुजारी (गवई) श्री. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, यांचे दत्तजन्म आख्यान कीर्तन झाले. ६.०० वा. दत्तजन्म कार्यक्रम झाला. त्यानंतर धुपारती झाली.

रात्रौ ९.१५ वा. “श्री”च्या रथाची गावातून मिरवणूक निघाली. मिरवणूक परत आत्यानंतर ११.०० वाजता शेजारती झाली.

